

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Tadeáš Holub

**Autorská a závazková práva k stavebním architektonickým dílům
vytvářeným na objednávku**

Diplomová práce

Olomouc 2016

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Autorská a závazková práva k stavebním architektonickým dílům vytvářeným na objednávku vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 20. 3. 2016

Tadeáš Holub

Velmi děkuji prof. JUDr. Ivo Telcovi, CSc. za cenné rady, připomínky a konzultace během psaní diplomové práce. Mé poděkování patří také všem mým blízkým, kteří mě v průběhu studia a psaní podporovali.

Obsah

1	Úvod	7
1.1	Hypotéza, cíl, metody a teze práce	8
1.2	Osnova a obsah práce	8
2	Stavební architektura, právo a jejich vztah.....	10
2.1	Stavební architektura jako umění	10
3	Prameny právní úpravy.....	13
4	Autorské právo, stavební architektonické dílo a autorství	15
4.1	O autorském právu obecně.....	15
4.2	Stavební architektonické dílo.....	17
4.2.1	Druhy stavebních architektonických děl a vývojové fáze v rámci stavění.....	18
4.2.2	Pojem „stavba“ podle autorského zákona	20
4.3	Autorství	21
5	Stavební architektonické dílo vytvořené na objednávku (smlouva o dílo)	23
5.1	Smlouva o dílo (objednávka).....	24
5.1.1	Smlouva o dílo a autorizování architekti.....	29
5.2	Dopady vzniku díla v režimu smlouvy o dílo na autorská práva k dílu	29
6	Licence k stavebnímu architektonickému dílu	31
6.1	Vztah licence a autorských práv	31
6.2	Zákonná kvazi licence podle § 61 odst. 1 aut. z.	32
6.3	Smluvní licence podle § 2371 o. z.	35
6.3.1	Problematická ujednání v licenčních smlouvách.....	37
6.4	Zákonná licence podle § 38d aut. z.....	38
7	Změny stavebního architektonického díla	41
8	Judikatura a v praxi řešené spory	43
9	Střet zájmu architekta a objednatele či vlastníka – příklady	46
9.1.1	Příklad č. 1	46

9.1.2	Příklad č. 2.....	48
10	Závěr.....	50
11	Bibliografie.....	52
12	Shrnutí	55
13	Summary.....	56
14	Seznam klíčových slov	57
15	List of key words	57

Seznam použitých zkratek

A násl. – následující (paragraf/y)

Aut. z. - zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Listina základních práv a svobod – Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

O. z. – zákon č. 89/ 2012 Sb., občanský zákoník

Obch. z. – zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Stav. z. – zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

Ústava - ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

1 Úvod

Tato diplomová práce má poskytnout odborné veřejnosti zabývající se autorskými a závazkovými právy ucelené zpracování problematiky týkající se stavebních architektonických děl vytvářených na objednávku. Práce se věnuje vymezeným okruhům z oblasti práva autorského a závazkového, které s danou tematikou souvisejí. Jejím cílem je, aby byla praktická a bylo v ní možné nalézt odpovědi na otázky, které si současná právní praxe klade. Práce se zaměřuje pouze na stavební architekturu, protože ta je nejrozsáhlejší, nejviditelnější a ve vztahu k ní existují otázky, které je vhodné zodpovědět.

Stavební architektonická díla jsou výsledkem umělecké tvůrčí činnosti architektů. Tato činnost úzce souvisí se společenskou situací, vědeckým pokrokem a ekonomikou. Stavební architektura je sledována veřejností a jsou na ni vynakládány značné finanční prostředky, přičemž je potřeba zajistit právní ochranu a udržitelnost těchto investic. Na druhou stranu musí být zajištěno autorovi dostatečné zabezpečení jeho zájmů. Lidé obecně vnímají vliv stavební architektury na své životní prostředí, ale už si méně uvědomují právě její uměleckou hodnotu, neboť ta je mnohdy upozaděna faktem užívání díla. Laikům tak často úplně uniká, že tato umělecká hodnota je právně chráněná a omezuje jejich volnou dispozici s architektonickým dílem v jejich vlastnictví, ať už v podobě projektové dokumentace či stavby. Je proto logickým důsledkem, že do tohoto uměleckého oboru vstupuje právo, které upravuje vztahy vznikající mezi autory (architektky) a objednateli (investory, vlastníky) těchto děl.

Stavební architektonická díla jsou vytvářena především na základě objednávek, kdy mezi autorem (architektem) a objednatelem (investorem) vzniká závazkový vztah. Architekti netvoří doma do „šuplíku“ a následně nenabízejí své práce na trhu potencionálním zájemcům, jako to mohou dělat například malíři či sochaři. Ve většině případů je postup právě opačný, kdy zadání vychází od objednatele, a architekt v úzké spolupráci s ním hledá nové unikátní řešení prostoru, a vytváří tak architektonické dílo na zakázku. Vztah mezi architektem a objednatelem je smluvní, založený smlouvou o dílo. S tím také souvisí určitá specifika a odlišnosti, která je potřeba mít vždy na paměti, pokud jako právníci řešíme právní otázky týkající se architektonického díla.

I když umění je složité definovat a určit jeho jasné hranice, tak pro právo je zcela zásadní vymezení toho, co lze považovat za stavební architektonické dílo a co už ne. Musí stanovit, kdo je autorem díla, a jaká práva z tohoto titulu má. Musí reagovat na situace, kdy je původní architekt díla vyměněn, a na jeho místo nastupuje autor nový. Musí znát odpověď na případy,

kdy je dílo měněno před dokončením stavby a kdy až po jejím dokončení. Autorské a závazkové právo by také mělo být schopno efektivně řešit otázky střetu zájmů architekta a objednatele díla.

1.1 Hypotéza, cíl, metody a teze práce

Práce by měla být přínosná v oblasti analýzy právních vztahů a sporů vznikajících mezi autory (architektury) a objednatelem (investory) stavebních architektonických děl vytvářených na objednávku. Dále by měla zhodnotit, zda odpovídá současná právní úprava potřebám praxe.

Hlavní ověřovaná hypotéza je: „*Platná právní úprava autorských a závazkových práv v České republice poskytuje dostatečnou ochranu zájmům architekta i objednatele (investora). Současná praxe v oblasti architektonické tvorby nevyžaduje legislativní změny.*“

Cílem práce je podrobně analyzovat právní úpravu a přispět k lepšímu pochopení specifčnosti stavební architektury vytvářené na objednávku z pohledu práva autorského a závazkového. Práce by také měla poskytnout dostatečný teoretický základ pro orientaci v daném tématu a odpovědět na základní otázky, které činí v praxi obtíže. Důvodem stanovení tohoto cíle je skutečnost, že téma je doposud nedostatečně zpracované, a nabízí zajímavý okruh dosud nezodpovězených otázek.

Při psaní práce vycházím z hodnověrných zdrojů, přičemž vzhledem ke zvolenému tématu mezi nimi převažují zdroje časopisecké. Nicméně existuje i literatura komentářová a monografická. Ta se ale tématu týká povětšinou pouze okrajově, rozebíraným otázkám se věnuje obecně a nezohledňuje odlišnosti či specifika architektonických děl. Celkově považuji množství a dostupnost zdrojů za odpovídající povaze zvoleného tématu.

V práci využívám převážně metody analytické, přičemž nevyklučuji použití i jiných logických metod. V případě klasifikace pramenů právní úpravy využívám systémové metody. Vzhledem k povaze práce se mi jeví volba těchto metod jako nejvhodnější.¹

1.2 Osnova a obsah práce

Na začátku práce se věnuji obecně stavební architektuře, jejímu vztahu k právu a odlišnostem od jiných druhů umění. Dále uvedu souhrn pramenů právní úpravy, která se k tématu vztahuje. Následující kapitola by měla osvětlit v obecné rovině, co jsou autorská práva a jak se projevují v oblasti stavební architektury. Budu se věnovat otázkám autorského díla,

¹ KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia s. r. o., 2003, s. 67 – 76, s. 82 – 89.

autorství, fázím vývoje architektonického díla a právům k němu. Na to naváže kapitola o stavebních architektonických dílech vytvářených na objednávku. Zde se bude práce převážně věnovat specifikům objednávky, smlouvě o dílo a zvláštní autorskoprávní ochraně takových děl. Práce pokračuje kapitolou o majetkových autorských právech a s tím související problematikou licencí a podlicencí. Následující kapitola bude věnována změnám architektonického díla. V závěru práce uvedu příklady, které mohou v praxi nastat, a nastíním jejich řešení. Poslední kapitola bude věnována judikatuře a řešeným sporům.

2 Stavební architektura, právo a jejich vztah

Ve většině doposud publikovaných vědeckých pracích věnujících se autorským právům k architektonickým dílům se povětšinou setkáme s rozbořením toho, co je architektonické dílo, ale už nám právníkům zůstává tak nějak zatajeno, co to vlastně architektura je. Jaké jsou její zvláštnosti a jaký je její vztah k právu. Tato kapitola by tento stav měla napravit a přiblížit tak právníkům svět umění. Na druhou stranu je potřeba si uvědomit, že závěry jsou zjednodušené a neplatí absolutně, jelikož architektura je především uměním, a to je složité zařadit do teoretických definic.

2.1 Stavební architektura jako umění

Stavební architektura je nejobecněji řečeno uměním stavět. Od stavitelství se liší tím, že nemá mít pouze funkci užitnou, ale také estetickou. Stavby mají vyvolávat určité emoce, dojmy a tvořit určitou přidanou hodnotu. Ve stavební architektuře jsou kombinovány požadavky na vytvoření užité hodnoty stavby, využití konstrukčních a technických možností dané doby, respektování ekonomické situace, zohlednění sociologických aspektů a naplnění esteticko-uměleckých nároků. Již podle římského architekta Vitruvia musí být architektura dokonalá po stavební stránce, musí poskytovat užitnou hodnotu a měla by být krásná.² Stavební architektura je pouze jedním z druhů architektury. Můžeme například rozlišovat architekturu bytovou (interiérovou), zahradní, krajinářskou, filmovou, divadelní, akademickou a urbanismus.³

Jak uvádí Bruno Zevi: „*Podstatným rysem architektury, jímž se odlišuje od ostatních uměleckých disciplín, je její trojrozměrnost, která obklopuje člověka. Malířství pracuje se dvěma rozměry, i když může naznačit rozměry tři i čtyři. Sochařství pracuje se třemi rozměry, ale člověk zůstává mimo ně, pohlíží na jeho tři rozměry zvenčí. Architektura je však jako nějaká velká dutá plastika, do jejíhož vnitřku může člověk vstoupit a pohybovat se v něm.*“⁴ Architektura je vyjádřením prostoru, ten je jejím materiálem, předmětem a cílem. Není výsledkem součtu šířek, délek a výšek konstruktivních prvků. Těmito prvky je pouze prostor vymezen, ale nejedná se o architekturu, spíše by šlo o stavitelství. Architektonický prostor lze pochopit a zažít jedině skrze osobní přímou zkušenost a kontakt s dílem. Pro pochopení díla je

² VITRUVIUS. *Deset knih o architektuře*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1979, s. 41

³ DUDÁK, Vladislav, POŠVA, Rudolf, NEŠKUDLA, Bořek. *Encyklopedie světové architektury – od menhiru k dekonstruktivismu*. Díl. 1, A – K. 1. vydání. Praha: nakladatelství Miloš Uhlíř – Baset, 2000, s. 33 - 34

⁴ ZEVI, Bruno. *Jak se dívat na architekturu*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1966, s. 14

nezbytné vnímat tento prostor. Když stavíme, tak oddělujeme jednu část prostoru, kterou chráníme a uzavíráme. V tomto prostoru se architekt snaží působit na ty, kdo do něj vstupují.⁵

Pro architekturu je tedy zásadní vnitřní prostor a dále architektonická hmota, tj. vnější obal prostoru, který je umělým prvkem vstupujícím do přírody a utvářející vnější životní prostředí – urbanismus, přírodní podmínky, prostředky a způsoby stavění a osobní dispozice architekta.⁶

V dnešní době bychom asi marně hledali někoho, kdo by zpochybňoval, že architektura je jednou z forem umění. V historii tomu ale tak vždy nebylo. Definitivně je architektura přijímaná jako umění až od 2. poloviny 19. století, kdy přestali být architekti vnímáni jako technicky zdatní jedinci, kteří jsou dobrými staviteli, inženýry, ale jako umělečtí tvůrci myšlenek (architektonické kompozice) vytvářejících lidské životní prostředí. Právě v této době dochází k opuštění teorie, že architekt musí být odborníkem v oblasti technologie a řemeslné práce.⁷ Od výtvarného umění se architektura liší svým účelem, protože kromě estetického dojmu má být také funkční, má sloužit životním potřebám lidí. Čistě akademická architektonická tvorba bez realizace v praxi by postrádala svůj smysl.

Bohužel k tomuto pohledu jsme se v České republice vrátili v období komunistické totality, kdy projektanti byli odměňováni za vytvoření projektu mnohem více, než samotný tvůrce myšlenky díla (stavby) – architekt, který zůstával schován kdesi v pozadí. Tato skutečnost byla logickým vyústěním potlačování svobody slova a tvorby. Architektura na to tvrdě doplatila jako jedno ze svobodných umění. Následky této doby si částečně nese dodnes, neboť v praxi je odměna ze strany investorů poskytovaná za dokončenou projektovou dokumentaci a ne za dokončenou architektonickou studii, kde ovšem leží jádro práce architekta jako umělce. V architektonické studii, modelu je vyjádřena celá hlavní myšlenka díla, další fáze realizace jsou již spíše technického rázu a tvůrčích prvků povětšinou obsahují minimum. Architekt má být investorem najímán pro svou schopnost pracovat s prostorem, pro svou osobitost a jedinečnost a ne pro schopnost „rutinní“ technické práce, která je jádrem projektování. Není podle mého názoru v pořádku, že v České republice obdrží největší část odměny za architektonické dílo ten, kdo dokáže technicky „protáhnout“ architektonickou studii

⁵ ZEVI, Bruno. *Jak se dívat na architekturu*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1966, s. 15, 138, 139

⁶ SYROVÝ, Bohuslav a kol. *Architektura – svědectví dob*. 1. vydání. Praha: STNL – nakladatelství technické literatury, 1974, s. 11-13

⁷ DUDÁK, Vladislav, POŠVA, Rudolf, NEŠKUDLA, Bořek. *Encyklopedie světové architektury – od menhiru k dekonstruktivismus*. Díl. 1, A – K. 1. vydání. Praha: nakladatelství Miloš Uhlíř – Baset, 2000, s. 25

správními řízeními a ustojí kontakt s veřejnoprávní regulací stavebnictví.⁸ Tímto nezpochybňuji, že by architekt tohoto neměl být schopen, ale spíše jen poukazuji na skutečnost, že to není až tak náplní (jádre) jeho práce. V tomto směru má praxe před sebou ještě dlouhou cestu a záleží hlavně na architektech samotných, jak si svým přístupem a působením společnost „převychovají“.

Na závěr kapitoly ještě poznámka, že architektura není jen uměním, ale je především prostředím, v němž se odehrává život náš a společnosti.⁹ S tím souvisí i možná příčina nepochopení autorských práv k architektonickým dílům, neboť investoři a také právníci si jejich existenci a význam dostatečně neuvědomují, respektive jim nepřikládají potřebnou váhu a zaměřují se přílišně na jejich zájem, který ke stavbě uplatňují, a sice aby měla co nejvyšší užitnou hodnotu. Z logiky věci jim není po vůli omezení v podobě autorského práva k dílu. Je ovšem také pravdou, že mnozí architekti uplatňují své právo šikanózně a vylučují faktickou možnost vlastníků architektonických děl (staveb) s nimi nakládat podle jejich potřeb. V obou případech tak lze spatřovat neochotu vyjít v rámci mezilidských vztahů druhé straně vstříc. Právo je o snaze dosahovat spravedlivých řešení. Mnohdy vynucování práva (oprávnění) jednotlivce až do krajnosti vede k onomu nespravedlivému opaku. Na to by obě strany měly myslet především.

⁸ Honorář za přípravu zakázky a zhotovení návrhu díla (studie stavby) činí okolo 11 % z celkové ceny všech prací poskytovaných v průběhu procesu stavění. viz. PLOS, Jiří. Způsob určení výše honoráře. *Bulletin České komory architektů*, 2009, roč. 16, č. 4, s. 40

⁹ ZEVI, Bruno. *Jak se dívat na architekturu*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1966, s. 25

3 Prameny právní úpravy

Právní úprava autorských práv k stavebním architektonickým dílům vytvářeným na objednávku vychází především z vnitrostátních právních předpisů. Přesto uvádím i základní formální prameny právní úpravy mezinárodní a komunitární úrovně, které jsou pro tuto oblast významné a které také zásadně ovlivňují podobu českého právního řádu, respektive práva autorského. V níže uvedeném přehledu se nacházejí pouze ty prameny, které se dotýkají určitým způsobem architektonických děl vytvářených na objednávku.

Z pohledu mezinárodního práva je podstatný čl. 15 odst. 1 písm. c) Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, v němž je stanoveno, že: „*Státy, smluvní strany Paktu, uznávají právo každého požívat ochrany morálních a materiálních zájmů, které vyplývají z jeho vědecké, literární nebo umělecké tvorby.*“ Tento článek zakotvuje v obecné rovině ochranu osobnostních a majetkových práv autora díla (architekta). V Bernské úmluvě potom nacházíme konkrétní úpravu například toho, co se rozumí uměleckým dílem, jaká práva náleží autorovi a po jak dlouhou dobu. Tato mezinárodní smlouva zásadně ovlivňuje podobu nejen českého autorského práva.¹⁰

Primární právo Evropské unie se problematice autorského práva nevěnuje a ponechává tuto oblast normotvorbě sekundárního práva v podobě směrnic, která je poměrně bohatá, nicméně níže uvádím pouze směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2006/116/ES, o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících, neboť ostatní směrnice se předmětu práce v podstatě netýkají.

Na vnitrostátní úrovni nelze nezmínit čl. 34 Listiny základních práv a svobod, který zaručuje ochranu práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti. Jedná se o kulturní právo k výtvorům.¹¹ Na tento článek na zákonné úrovni navazuje § 2 aut. z. stanovující, že předmětem autorského práva je i dílo architektonické. V § 5 dále upravuje, že autorem díla je fyzická osoba, která dílo vytvořila a § 10 autorovi díla přiznává výlučná práva osobnostní a výlučná práva majetková. Pro tuto práci je potom stěžejní § 61, který omezuje právě možnost autora disponovat s majetkovými právy k architektonickému dílu tak, že zakotvuje zákonné poskytnutí kvazi licence objednateli (investorovi) pro účel vyplývající ze smlouvy, tj. standardně k vytvoření potřebné dokumentace a také rozmnoženiny architektonického díla

¹⁰ K tomuto podrobněji: TELEC, Ivo. Lidská práva a duševní vlastnictví. *Právní rozhledy*, 2002, roč. 10, č. 3, s. 120 - 126.

¹¹ TELEC, Ivo. Duševní vlastnictví a jeho vliv na věc v právním smyslu. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 12, s. 444 - 450.

stavbou. V průběhu času po dokončení rozmnoženiny stavebního architektonického díla stavbou investor nepochybně využije i zákonné licence podle § 38d aut. z., podle které může provést změny dokončené stavby v míře nezbytně nutné a za předpokladu zachování hodnoty díla.

Stavební architektonická díla vznikají obvykle na základě smluv o dílo podle § 2631 o. z., či na základě smluv inominátních podle § 1746 odst. 2 o. z. Může se jednat o zakázku soukromou či veřejnou, která se odlišuje tím, že probíhá veřejný výběr (soutěž) mezi potencionálními zhotoviteli (autory, architekty) díla v režimu zákona o veřejných zakázkách.

Mezinárodní prameny práva

1. Všeobecná deklarace lidských práv (čl. 27)
2. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (čl. 15 odst. 1 písm. c)
3. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 133/1980 Sb., o Bernské úmluvě o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 9. září 1886 (čl. 2, čl. 4, čl. 6 bis, čl. 9, čl. 12)

Komunitární prameny práva

1. Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2006/116/ES, o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících (čl. 1)

Vnitrostátní prameny práva

1. Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů (čl. 11, čl. 34)
2. Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů (§ 2, § 5, § 9, § 10, § 11, § 12, § 13, § 27, § 33, § 38d, § 40, § 61)
3. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (§ 1746, § 2371 a násl., § 2631 a násl.)

4 Autorské právo, stavební architektonické dílo a autorství

Na počátku kapitoly podám základní informace o autorském právu. Co jím rozumíme, co chrání a v čí prospěch. Na jakých zásadách stojí. Obecnou teorii dále konkrétně a podrobněji aplikuji na problematiku stavební architektury. Vymeším stavební architektonické dílo ve smyslu aut. z. a jeho jednotlivé podoby, které rozlišujeme v procesu stavění. Dále bude objasněna problematika autorství díla.

4.1 O autorském právu obecně

Autorské právo jako právní odvětví je součástí práva soukromého a spočívá na přirozenoprávní teorii práva, tj. že autorská práva náleží jejich nositeli (autorovi) přirozeně ze samotné povahy věci už jen tím, že je tvůrcem díla. Autorské právo je právem k nehmotným jedinečným výsledkům lidské tvůrčí činnosti. Stát autorská práva nekonstituuje, ale pouze deklaruje, chrání je a určuje podmínky jejich výkonu. Podle českého právního řádu se toto děje zejména na základě autorského zákona, který je zvláštní právní úpravou ve vztahu k obecné úpravě obsažené v občanském zákoníku. V případě děl vytvářených na objednávku vystupuje do popředí zásada ochrany hospodářské investice. Podstatou autorských práv je jejich neformálnost. Není potřeba žádného zápisu či registrace ke vzniku autorského práva na rozdíl od práv průmyslového vlastnictví. Z tohoto pohledu je právně významná skutečnost vytvoření díla (např. první skica díla) a veřejné užití díla. Autorské právo působí vůči všem a primárně tak vylučuje všechny kromě autora z dispozice s autorským dílem, což ovšem úplně neplatí u děl vytvářených na objednávku, protože se jedná o výjimku stanovenou zákonem podle § 61 aut. z. Platí, že nehmotná podstata (dílo), která je chráněná, musí být vyjádřena objektivně vnímatelným způsobem.¹²

Klíčovým pojmem tohoto právního odvětví jsou autorská práva jako konkrétní oprávnění, kterými rozumíme absolutní práva osobnostní (§ 11 aut. z.) a majetková (§ 12 aut. z.), která náleží vždy autorovi jako osobě fyzické. Výkon majetkových práv autora může být smluvně či zákoně omezen v podobě smluvní či zákonné licence. Autorské právo osobností zaručuje autorovi právo na zveřejnění díla, právo na autorství, právo na nedotknutelnost svého díla včetně práva udělit svolení se změnou díla a práva na autorský dohled. Těchto práv se autor nemůže vzdát, jsou nepřevoditelná a se smrtí autora zanikají. Po smrti autora si nikdo nesmí

¹² TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 3 – 7 (§ 1 aut. z.)

osobovat jeho autorství k dílu, dílo smí být užito jen způsobem nesnižujícím jeho hodnotu a je-li to obvyklé, musí být uveden autor díla.

Naopak autorské právo majetkové zaručuje autorovi právo dílo užít a udělit jiné osobě oprávnění k výkonu tohoto práva. Poskytnutím oprávnění (licence) k výkonu majetkové právo autorovi nezaniká, pouze mu vzniká povinnost strpět zásah do tohoto práva jinou osobou. Právem dílo užít zákon rozumí právo na rozmnožení díla, právo na rozšiřování, pronájem, půjčování a vystavování. Majetková práva trvají po dobu autorova života a ještě 70 let po jeho smrti (§ 27 aut. z.).

Předmětem práva autorského je podle § 2 odst. 1 aut. z.: „*dílo literární, umělecké či vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam.*“ Takovým dílem je i dílo architektonické.

Autorské dílo musí naplňovat pojmové znaky, tak jak jsou předpokládány v § 2 odst. 1 aut. z. Prvně se musí jednat o dílo literární (v oblasti stavební architektury se může jednat například o textovou část projektové dokumentace) nebo se musí jednat o jiné dílo umělecké (pod kterým si můžeme představit například architektonickou skicu, studii či model).¹³

Dále musí být výtvor jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti architekta, přičemž se jedná o činnost duševní. Dílo je výsledkem osobitého přístupu autora k tvorbě, promítá se v něm autorova jedinečnost, profesní zkušenosti, technické znalosti a umělecký cit. Za tvůrčí činnost nelze považovat kopírování opakování či mechanickou rutinu. Dílo může, a v případě architektonických děl dokonce musí, obsahovat ryze technická řešení, ty ovšem nesmí převažovat nad prvky tvůrčími. V kontextu celého díla nesmí panovat pochybnost o tvůrčím přínosu autora a originalitě zpracování.¹⁴

Za třetí musí být výtvor vyjádřen v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě. Je zcela na autorovi, jakou formu zvolí. Zda své dílo zhmotní či ponechá v elektronické podobě a zda jej zachytí trvale nebo jen dočasně (vytesá například do ledu). Pokud dojde k takovému zachycení alespoň jednou, požívá dílo autorskoprávní ochrany, i když hmotný předmět, v němž je dílo zachyceno, následně zanikne (studie je skartována). Architektonická díla bývají často zachycena pouze elektronicky v počítači, přičemž i takové zachycení je autorským zákonem přijímáno jako možné.¹⁵

¹³ SMEJKAL, Vladimír. *Ochrana autorských práv u děl architektonických a urbanistických*, 1. vydání, Praha: ČKAIT, 2013, s. 20 - 25

¹⁴ PLOS, Jiří. Autorská práva – urbanistická studie. *Bulletin České komory architektů*, 2007, roč. 14, č. 4, s. 41

¹⁵ TELEČEK, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 18 - 23 (§ 2 odst. 1 aut. z.)

Poslední podmínkou, která musí být společně s výše uvedenými kumulativně splněna, je, že výtvar nesmí být vyloučen z autorskoprávní ochrany. Například takto není chráněna sama o sobě myšlenka díla či nápad zpracování. Z ochrany jsou také vyloučena třeba úřední díla (územní plán).¹⁶

4.2 Stavební architektonické dílo

Pro stavební architektonické dílo platí vše výše uvedené. Pokud se zabýváme stavebními architektonickými díly ve smyslu autorského zákona, tak je zcela zásadní tento pojem definovat a rozlišit jednotlivé druhy architektonických děl, které v procesu stavění vznikají. Z tohoto pohledu je také potřeba určit, jaký výtvar je dílem původním a jaký dílem odvozeným. Neméně významné je správně určit okamžik, ke kterému je dílo dokončené. Pro možnost lepšího objasnění těchto skutečností si níže také uvedeme vývojové fáze, které předcházejí zhotovení rozmnoženiny stavebního architektonického díla v podobě stavby.

Při vymezení stavebního architektonického díla si můžeme pomoci tím, jak definuje stavbu veřejné právo v § 2 odst. 3 stav. z. „*Stavbou se rozumí veškerá stavební díla, která vznikají stavební nebo montážní technologií, bez zřetele na jejich stavebně technické provedení, použité stavební výrobky, materiály a konstrukce, na účel využití a dobu trvání. Za stavbu se považuje také výrobek plnící funkci stavby. Stavba, která slouží reklamním účelům, je stavba pro reklamu.* Za stavební architektonické dílo poté můžeme označit každý dílčí výsledek (výtvar) jedinečné tvůrčí činnosti architekta (autora), která zhotovení takové stavby předchází a naplňuje pojmové znaky podle § 2 odst. 1 aut. z.

Pokud se podíváme do § 2 odst. 3 aut. z., tak zjistíme, že právo autorské se vztahuje jak na dílo dokončené, tak i na jeho jednotlivé vývojové fáze a části. Ochranu tak bude požívat, jak již dokončené architektonické dílo (dokončená skica, model, studie, projekt), tak i dílo rozpracované, avšak již objektivně vyjádřené (rozpracovaná skica, model, studie, projekt) a obsahující alespoň nějaké tvůrčí prvky. Takové dílo musí bezpodmínečně naplňovat pojmové znaky autorského díla podle § 2 odst. 1 aut. z., protože právě v okamžiku jejich naplnění dílo vzniká a s ním i právo autorské. Významným z tohoto pohledu je zejména okamžik objektivního hmotného zachycení díla (zobrazení na počítači, nakreslení na papír) podle § 9 odst. 1 aut. z.¹⁷ Z pohledu autorského práva je významnější okamžik vzniku díla, přičemž

¹⁶ SMEJKAL, Vladimír. *Ochrana autorských práv u děl architektonických a urbanistických*, 1. vydání, Praha: ČKAIT, 2013, s. 22

¹⁷ TELEČ, Ivo. Zakázková díla architektonická, *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 19, s. 682 - 683

okamžik dokončení je podružný a závislý do jisté míry na subjektivních okolnostech. Vždy bude záležet na tom, zda sám autor dílo považuje již za dokončené, zda objednatel je ochoten dílo jako dokončené převzít. Zda dílo naplňuje požadavky vymezené ve smlouvě a podobně. Nepochybně je autorské dílo dokončené ve chvíli, kdy je bez výhrad předáno objednateli či veřejně představeno jako dokončené (výstava, soutěž). Dokončené autorské dílo je v zásadě takové, které po umělecké (tvůrčí) stránce nevyžaduje dalšího zpracování a zásahu.

Původní stavební architektonické dílo je výsledek té jedinečné tvůrčí činnosti architekta, která je v celém procesu směřujícím ke zbudování stavby učiněna (dokončena, ztvárněna) jako první. Původní je to stavební architektonické dílo, které jako první vyjadřuje hlavní myšlenku, obsahuje v nejvyšší míře osobní přínos autora a je z něj patrný celkový koncept konečné stavby. Lze z něj již vnímat určitou estetiku, práci s prostorem a identifikovat funkci architektonického díla. Zpravidla je proto původním stavebním architektonickým dílem první skica či kresba, nemusí to ale tak být vždy.¹⁸ Původním (prvním) dílem může být až stavba samotná, které nepředcházela žádná předchozí vývojová fáze, tvorba (skica, projekt). To, že taková stavba třeba nebyla povolena podle práva veřejného ve stavebním řízení, ještě neznamená, že nepožívá autorskoprávní ochrany.

Stavebním architektonickým dílem je nepochybně i dílo, které od samého počátku sice nemá být reálně vyjádřeno v podobě rozmnoženiny stavbou, ale alespoň v teoretické rovině k tomu může dojít. Bude se typicky jednat o studii možného stavebního řešení, jenž má být realizována v budoucnu.¹⁹ Za stavební architekturu, jíž se tato práce zabývá, nepovažuji akademickou tvorbu a to z toho důvodu, že smyslem stavební architektury je, aby plnila svou základní funkci, a to aby byla v praxi lidmi, společností využívána, aby plnila svou užitnou a hospodářskou funkci, aby stavební architektonická díla byla vyjádřena v podobě rozmnoženiny stavbou. Tímto nezpochybňuji autorskoprávní ochranu akademické tvorby, práce se jí pouze z tohoto důvodu nezabývá.

4.2.1 Druhy stavebních architektonických děl a vývojové fáze v rámci stavění

V rámci procesu stavění vznikají v jednotlivých fázích různá architektonická díla, přičemž jen jedno z nich je dílem původním a ostatní jsou díly odvozenými ve smyslu § 2 odst. 4 aut. z. V jednotlivých fázích se projevuje tvůrčí osobitý přínos autora (architekta) v různé míře a obecně platí, že ranější vývojové fáze obsahují těchto tvůrčích prvků podstatně více, než fáze spíše technického rázu, které jsou realizovány zejména z důvodu naplnění technických

¹⁸ TELEČ, Ivo. Zakázková díla architektonická, *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 19, s. 682 - 683

¹⁹ k tomuto podobně TELEČ, Ivo. Zakázková díla architektonická, *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 19, s. 683

požadavků podle veřejného práva, než že by reprezentovaly autorův tvůrčí přínos, který je autorským právem chráněný. Může se tak i stát, že některé ryze technické výsledky činnosti nebudou požívat autorské ochrany vůbec.²⁰ Takovým příkladem může být situace, kdy autor (architekt) kompletně zpracuje architektonickou studii, kterou pro účely stavebního řízení pouze čistě technicky a bez tvůrčích zásahů do díla „překreslí“ projektant jako třetí osoba. Taková projektová dokumentace nebude požívat ochrany podle autorského práva, neboť bude postrádat tvůrčí přínos projektanta.²¹ Půjde o technické přepracování stavebního architektonického díla.

Obecně celý proces stavění můžeme rozčlenit na čtyři základní etapy, které se dále ještě dělí na devět výkonových fází. První etapou je předprojektová fáze, která obsahuje přípravu zakázky, zhotovení návrhu stavby (architektonické studie) a zhotovení dokumentace k územnímu řízení. Druhou etapou je projektová příprava stavby, která obsahuje zhotovení stavební dokumentace pro vydání stavebního povolení a zhotovení projektové dokumentace pro provedení stavby. Třetí je etapa zadávací, která obsahuje zhotovení podkladů pro výběr dodavatele stavby a spolupráce při zadání provedení stavby dodavateli. Poslední čtvrtá prováděcí etapa obsahuje spolupráci při provádění stavby, výkon autorského dozoru a spolupráci po dokončení stavby a uvedení stavby do provozu (kolaudační řízení).²²

Postupně tak můžeme rozlišovat tato stavební architektonická díla: a) původní dvojrozměrný originální náčrt, b) odvozenou dvojrozměrnou architektonickou studii, c) odvozený trojrozměrný model, d) dvojrozměrnou odvozenou dokumentaci pro územní řízení, e) dvojrozměrnou odvozenou projektovou dokumentaci pro stavební řízení, f) dvojrozměrnou odvozenou projektovou dokumentaci pro provádění stavby, g) odvozenou trojrozměrnou stavbu a h) odvozenou dvojrozměrnou dokumentaci skutečného provedení stavby.²³

Opačný názor ohledně existence více architektonických děl v rámci procesu stavění zastává Sapák, podle něhož: „Žádná z fází není a nemůže být považována za samostatné a ukončené autorské dílo a fáze, která po ní následuje, za její rozmnoženinu.“²⁴ S tímto názorem nelze souhlasit, neboť v praxi by takový přístup znamenal, že autorem dokončeného

²⁰ SMEJKAL, Vladimír. *Ochrana autorských práv u děl architektonických a urbanistických*, 1. vydání, Praha: ČKAIT, 2013, s. 17 a podobně KRÍŽ, Jan, HOLCOVÁ, Irena, KORDAČ, Jiří, KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. *Autorský zákon – komentář a předpisy související*. 2. vydání. Praha: Linde a. s., 2005, s. 47 (§ 2 odst. 1 aut. z.)

²¹ KNAP, Karel. *Autorský zákon a předpisy související*. 4. vydání. Praha: Linde – Právnické a ekonomické nakladatelství, s. 37 (§ 4)

²² PLOS, Jiří. Způsob určení výše honoráře, *Bulletin České komory architektů*, 2009, roč. 16, č. 4, s. 40

²³ TELEČEK, Ivo. Zakázková díla architektonická, *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 19, s. 683

²⁴ SAPÁK, Jan. Fáze projektové činnosti architekta a autorské právo. In PRAŽANOVÁ, Markéta (ed). *Autorská práva v architektuře*. Praha : Česká komora architektů, 2009. s. 16

architektonického díla může být jedině autorizovaný architekt, protože architekt bez autorizace není oprávněn k vypracování projektové dokumentace pro potřeby stavebního řízení podle § 158 odst. 1 stav. z. Je třeba mít na paměti, že architekt v předprojektové fázi je především stavebním umělcem a z tohoto titulu nemá žádnou veřejnoprávní odpovědnost. Může tak zcela určitě vytvořit a dokončit stavební architektonické dílo (např. architektonickou studii), které může svému klientovi předat jako dokončené a udělit licenci k dalšímu rozpracování pro potřeby správních řízení.

S ohledem na vše výše uvedené bude vždy záležet, jakým způsobem dílo vzniká. Zda se jedná o jednoduchou stavbu, která je formovaná v procesu stavění či zda tomuto předchází určité skici, náčrty, kresby, modely, architektonické studie a tvorba projektové dokumentace. Závěr o tom, zda se jedná o původní architektonické dílo, o dílo odvozené či rozmnoženinu musíme posoudit vždy ve vztahu ke konkrétní situaci.

4.2.2 Pojem „stavba“ podle autorského zákona

Autorský zákon nechápe stavbu podle § 13 odst. 2 jako autorské dílo, ale pouze jako způsob, jakým dochází k rozmnožení stavebního architektonického díla. Právo na rozmnoženinu architektonického díla stavbou je právem dílo užit, které je právem majetkovým ve smyslu § 12 odst. 4 aut. z. Pojetí stavby jako rozmnožení působí potíže nejen laikům, kteří si právě se stavbou spojují zachycení (vyjádření) architektonického díla. Stavba je považována za pouhou rozmnoženinu a dílo samotné je zachyceno v původní první skici stavby či modelu a dále rozpracováno v navazující projektové dokumentaci. K tomuto uvádí prof. Telec: *„Pokud je prostřednictvím stavebního díla vyjádřeno dílo architektonické, jedná se o rozmnoženinu architektonického díla stavbou ve smyslu autorského zákona. Architektonické dílo může být rozmnožováno ale i jinak, a to např. ve formě stavebních plánů včetně stavební dokumentace či jako trojrozměrný model stavby.“*²⁵

Vlastník stavby má možnost využít speciální zákonnou licenci podle § 38d aut. z., která mu umožňuje navrhnout nebo provést změnu dokončené stavby, která je vyjádřením architektonického díla v míře nezbytně nutné a při zachování hodnoty díla. O tomto svém úmyslu by měl architekta díla (autora) informovat a poskytnout mu také potřebnou dokumentaci. O této licenci pojednám dále v kapitole věnované licencím.

²⁵ TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 187 (§ 13 odst. 2 aut. z.)

4.3 Autorství

Autorem stavebního architektonického díla je podle § 5 aut. z. fyzická osoba, která dílo vytvořila. Autorem může být jediné taková osoba, která se na vzniku díla podílela tvůrčím způsobem. Autorem může být jak tvůrce původního díla (skici), tak i zpracovatel díla odvozeného (studie, projektové dokumentace). V celém procesu od navrhování po dokončení stavby může figurovat několik autorů.²⁶ Autorem v předprojektové fázi může být kdokoliv a nemusí se vždy jednat pouze o autorizovaného architekta. Speciální požadavky na autora jsou kladeny až v projektové fázi a potom musí být naplněny podmínky podle zákona č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, ve znění pozdějších předpisů.

Autorem jednotlivých architektonických děl, která v průběhu realizace stavby vznikají, může být ale i jediný autor (architekt), přičemž takový postup lze jediné doporučit, neboť tak odpadá zcela otázka poskytování licencí k vytváření navazujících odvozených děl podle § 12 odst. 1 aut. z. a udělování souhlasu původního autora se změnami díla podle § 11 odst. 3 aut. z.

V praxi se ovšem často stává, že tvůrcem předprojektové části je osoba odlišná od tvůrce projektové části. Nejčastěji to je architekt jako tvůrce předprojektové části a projektant jako tvůrce části projektové. V takovém případě je nezbytné, aby autor původního díla udělil licenci a souhlas se změnou svého díla ve prospěch autora zpracovávajícího projektovou dokumentaci. V případě stavebních architektonických děl vytvářených na objednávku je situace jednodušší v tom, že podle § 61 aut. z. platí vyvratitelná právní domněnka o poskytnutí kvazi licence k účelu vyplývajícímu ze smlouvy o dílo. Pro objednatele je tak jednodušší dokončit investiční záměr v případě, že dojde k ukončení spolupráce s autorem původního díla. Autor, který vstupuje do rozpracované zakázky, si musí ale vyžádat souhlas se změnou díla od původního autora, ledaže dovedeme souhlas se změnou z účelu smlouvy. Bez takového souhlasu nemůže změnit dílo původní. Vytvoření odvozeného díla bez souhlasu se změnou díla či bez licence k užití díla by bylo porušením autorského práva.

Samotní zadavatelé zakázek (investoři) často požadují, aby celý investiční záměr byl realizován jedním architektonickým studiem (jediným autorem), jenž zaručuje určitou kontinuitu v na sobě navazující tvorbě. Takový postup lze jen doporučit. Jestliže je totiž celý investiční záměr prováděn od počátku do jeho konce s právě jedním architektem (autorským týmem, studiem), tak díky tomu nedochází ke zbytečným sporům ohledně autorských práv. Poznatky

²⁶ TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 93 – 96 (§ 5 odst. 1 aut. z.)

z praxe nám jasně sdělují, že by bylo mylné se domnívat, že lze vytvořit projektovou dokumentaci bez tvůrčích zásahů do původního architektonického díla či že lze postavit stavbu bez tvůrčích změn díla v průběhu stavění. Prakticky vždy dojde k potřebě do díla zasáhnout tvůrčím způsobem, což s sebou přináší povinnost vyřešit otázku osobnostních autorských práv k dílu.

U stavebních architektonických děl vytvářených na objednávku neexistuje zásadní odlišnost v ochraně autorských práv oproti jiným autorským dílům. Autorem architektonického díla může být kdokoliv úplně stejně jako u jiných děl. Výjimku pouze tvoří § 61 aut. z., díky němuž je poskytována ze zákona kvazi licence k účelu vyplývajícímu ze smlouvy o dílo a je tak omezen výkon majetkového práva autora.²⁷

²⁷ TELEČ, Ivo. Zakázková díla architektonická, *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 19, s. 681

5 Stavební architektonické dílo vytvořené na objednávku (smlouva o dílo)

V této kapitole se budu věnovat právní skutečnosti vzniku stavebního architektonického díla, a sice smlouvě o dílo a z ní vycházejícím smlouvám inominátním. Zaměříme se na autorskoprávní dopady vzniku autorského díla v závazkovém režimu. Zodpovíme, kdy můžeme hovořit o díle vytvořeném na objednávku a jaká práva a povinnosti z toho titulu pro smluvní strany plynou.

Stavebním architektonickým dílem vytvářeným na objednávku je dílo, které vzniká na základě smlouvy o dílo (či smlouvy inominátní založené na smlouvě o dílo). Je potřeba proto důsledně rozlišovat, kdy hovoříme o díle autorském podle autorského zákona a kdy o díle jako předmětu plnění ze smlouvy podle občanského zákoníku.

Oproti běžné umělecké tvorbě, kdy autor vytváří autorské dílo a posléze jej nabízí potencionálním zákazníkům je v případě stavební architektury takový postup prakticky nemyslitelný, neboť celý proces od vytvoření skici po vyhotovení projektové dokumentace je velmi náročný, finančně nákladný a bez součinnosti investora jej nelze úspěšně dokončit. Navíc vytváření architektonických děl bez vidiny jejich realizace v podobě rozmnoženiny stavbou nedává pro autora ani investora žádný smysl. V případě stavební architektury zadání k vytvoření architektonického díla v podstatě vždy vychází od objednatele (investora, klienta), který přichází za autorem (architektem) se svým investičním záměrem. Investor již většinou má svou osobní představu o tom, k jakému účelu by měla finální stavba sloužit, jakou společenskou potřebu by měla uspokojovat. Jaké finanční prostředky hodlá vynaložit a čeho má být stavbou docíleno. V celém procesu tvorby se velmi úzce angažuje, sděluje své připomínky a je to právě investor, kdo nese rizika²⁸ spojená s vytvářením díla, neboť architektonická díla vznikají na náklady objednatelů nikoliv architektů, kteří jsou „jen“ najímání pro své jedinečné schopnosti a obvykle za svou činnost získávají zálohové platby. Pány smluv jsou investoři, kteří mají ve smluvním vztahu silnější postavení, právě proto, že architektům práci zadávají a platí. Nové autorské dílo vzniká jen díky jejich finančnímu vkladu.

Stavební architektonická díla tak vznikají zásadně v rámci závazkových vztahů, kdy investoři uzavírají s architekty smlouvy o dílo podle § 2586 a násl. o. z. nebo na smlouvě o dílo

²⁸ Tímto tvrzením není dotčena povinnost zhotovitele provést dílo na svůj náklad a nebezpečí až do okamžiku vzniku práva na zaplacení ceny díla viz. HORÁK, Pavel. in HULMÁK, Milan (ed.). *Občanský zákoník VI - Závazkové právo - zvláštní část II* (§2055 – 3014). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1037 (§ 2586 o. z.)

založené smlouvy inominátní podle § 1746 odst. 2 o. z. (o inominátních smlouvách viz níže). Platný a účinný autorský zákon neobsahuje žádnou speciální právní úpravu těchto smluv na rozdíl od § 27 zákona č. 35/1965 Sb. autorského zákona, který obsahoval úpravu smlouvy o vytvoření díla²⁹ a je proto potřeba aplikovat dotčená ustanovení občanského zákoníku.³⁰ Je věcí smluvních stran, jakou smlouvu pro vytvoření díla zvolí v souladu se zásadou smluvní volnosti a autonomie vůle stran. Autorský zákon se zmiňuje o dílech vytvářených na objednávku pouze v § 61, kde je stanoveno poskytnutí zákonné kvazi licence ve prospěch objednatele díla pro účel vyplývající ze smlouvy o dílo. Pojem objednávka použitý zákonem je nepřesný a rozumíme jím závazek ze smlouvy podle § 1723 o. z. (nejčastěji ze smlouvy o dílo).

Skrze výše uvedené smlouvy je utvořen právní vztah ohledně vytvoření díla, od něhož je nezbytné odlišovat právní vztah ohledně užívání díla. Podle prof. Telce existují: „*Dva zásadně juridicky nezávislé právní vztahy, a to právní vztah z vytvoření díla, který je vztahem soukromoprávním, a právní vztah z užití takto vytvořeného díla, který je zvláštním vztahem autorským.*“³¹ Smlouva o dílo zajišťuje investorovi vytvoření stavebního architektonického díla podle jeho požadavků, kdežto až zákonná kvazi licence poskytnutá k účelu vyplývajícím ze smlouvy či speciálně sjednaná smluvně mu poskytuje také možnost dílo užívat a naplnit tak investiční záměr, tj. ukončit proces stavění postavením stavby jako rozmnoženiny stavebního architektonického díla podle § 13 odst. 2 aut. z.

V případě stavebních architektonických děl vytvářených na objednávku se střetává zájem investora (objednatele) na ochraně jeho investice jako vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a zájem architekta (autora, zhotovitele) na zachování práv k výsledkům jeho duševní tvorby podle čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.³²

5.1 Smlouva o dílo (objednávka)

S účinností zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku došlo k odstranění duality právní úpravy smlouvy o dílo podle občanského práva a podle práva obchodního. Dnes je kontraktace pro smluvní strany jednodušší, neboť je možné smlouvu uzavřít pouze podle § 2586

²⁹ KŘÍŽ, Jan, HOLCOVÁ, Irena, KORDAČ, Jiří, KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. *Autorský zákon – komentář a předpisy související*. 2. vydání. Praha: Linde a. s., 2005, s. 181 (§ 61 aut. z.)

³⁰ Ondřejová uvádí jako zvláštní smluvní typ smlouvu autorskou s odkazem na § 2 odst. 1 aut. z. s tím, že se od smlouvy o dílo liší svým předmětem, kterým je dílo literární, vědecké a umělecké. S tímto názorem se neztotožňuji, protože autorský zákon neobsahuje žádnou zvláštní úpravu typové smlouvy. K tomuto viz. ONDREJOVÁ, Dana. In BEJČEK, Josef (ed.). *Obchodní smlouvy – závazky v podnikání*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 256

³¹ TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 579 (§ 61 odst. 1 aut. z.)

³² PRCHAL, Petr. *Zakázková autorská díla z pohledu práva závazkového a autorského*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, 2013, s. 27 - 28

o. z. a násl. a je zcela lhostejné, zda jsou smluvní strany podnikatelé či nikoliv. Platná právní úprava v občanském zákoníku vychází z úpravy smlouvy o dílo podle zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku.³³

Obecně architekt bude v závazkovém vztahu vystupovat jako dlužník (zhotovitel) stavebního architektonického díla a zároveň jako věřitel odměny za vytvoření díla. Investor (objednatel) bude v tomto vztahu vystupovat jako dlužník odměny za vytvoření díla a zároveň jako věřitel zhotovení stavebního architektonického díla. V případě investora (objednatele), který není podnikatelem, se aplikují ustanovení o ochraně spotřebitele podle § 419 o. z. Ochrana spotřebitele limituje zásadu smluvní volnosti vyjádřenou v § 1 odst. 2 o. z. Významným je zejména § 1812 o. z. podle kterého, je-li možné vyložit obsah smlouvy různým způsobem, tak se použije ten, který je pro spotřebitele nejpříznivější. Tato ochrana slabší strany omezuje smluvní volnost stran, respektive způsobuje relativní kogentnost některých ustanovení.³⁴

Pro platné uzavření smlouvy o dílo je nezbytné, aby byly splněny její podstatné náležitosti. Těmi jsou podle § 2586 odst. 1 o. z. určení smluvních stran, vymezení předmětu smlouvy (architektonického díla), sjednání jeho ceny³⁵ a dále závazek zhotovitele provést dílo na svůj náklad a nebezpečí a závazek objednatel dílo převzít a zaplatit, tj. celkem sedm podmínek. Dochází tak k rozšíření podstatných náležitostí smlouvy oproti předchozí úpravě v obchodním zákoníku³⁶. V praxi si lze smlouvy s ujednáním pouze podstatných náležitostí jen těžko představit. Celý proces vytváření stavebních architektonických děl (respektive stavění) je složitý a logicky tak smluvní strany mají (nebo by měly mít) tendenci přizpůsobit vzájemná práva a povinnosti ze smlouvy svým očekáváním a potřebám.

Formu smlouvy ponechává zákon na smluvních stranách, nicméně ty si formu mohou závazně zvolit podle § 1758 o. z. Lze jen doporučit, aby strany smlouvu uzavřely písemně a stanovily rovněž možnost činit změny smlouvy pouze písemně, jelikož jenom tak lze zajistit, že bude v případě sporu zřejmý obsah závazku (smlouvy).³⁷

³³ HORÁK, Pavel. in HULMÁK, Milan (ed.). *Občanský zákoník VI - Závazkové právo - zvláštní část II (§2055 – 3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1036 (§ 2586 o. z.)

³⁴ RYBKOVÁ, Daniela. Smlouva o dílo podle nového občanského zákoníku. *Bulletin České komory architektů*, 2014, roč. 21, č. 1, s. 17

³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. března 2007, sp. zn. 32 Odo 1403/2005: „Cena díla je ... podstatnou částí smlouvy, ledaže strany ve smlouvě projeví vůli uzavřít ji bez určení ceny, tedy bez dohody o ceně nebo způsobu jejího určení“

³⁶ Srovnej podstatné náležitosti smlouvy o dílo podle obchodního zákoníku ŠTENGLOVÁ, Ivana. In ŠTENGLOVÁ, Ivana (ed.). *Obchodní zákoník – komentář*. 12. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1108 (§ 536 obch. z.)

³⁷ RYBKOVÁ, Daniela. Smlouva o dílo podle nového občanského zákoníku. *Bulletin České komory architektů*, 2014, roč. 21, č. 1, s. 17 obdobně KADLEC, Jiří. Poznámky a výhrady k uzavírání smluv na zhotovení projektové dokumentace. *Bulletin České komory architektů*, 2008, roč. 15, č. 4, s. 36 obdobně MAREK, Karel. In ŠVESTKA, Jiří (ed.). *Občanský zákoník – komentář – Svazek VI*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 128 (§ 2586 o. z.)

Smlouva je podle § 1725 o. z. uzavřena, jakmile si strany ujednají její obsah. Tato skutečnost nastává podle § 1745 o. z. okamžikem, kdy přijetí nabídky nabývá účinnosti. Takto uzavřená smlouva strany zavazuje podle § 1759 o. z.

Smlouvou o dílo se zhotovitel (architekt) zavazuje provést na svůj náklad a nebezpečí pro objednatele dílo a objednatel (investor) se zavazuje dílo převzít a zaplatit cenu.³⁸ Architekt může být v některých případech zavázán k osobnímu provedení díla ve smyslu § 2589 o. z. Bude tomu tak v případech, kdy bude záležet na jeho jedinečných osobních znalostech a schopnostech.³⁹ Pokud investor trvá na osobním provedení konkrétním architektem, měl tento svůj požadavek ve smlouvě pro jistotu výslovně uvést.

Jak je již výše uvedeno, autorské právo poskytuje ochranu výsledkům duševní činnosti a předmětem smlouvy o dílo tak je duševní činnost architekta směřující k vytvoření stavebního architektonického díla jako díla s nehmotným výsledkem⁴⁰ podle § 2631 o. z.⁴¹ Dochází zde k aplikaci speciální úpravy v rámci smlouvy o dílo. Jejím předmětem je činnost s jiným výsledkem podle § 2587 o. z. Proto je pro smluvní strany zcela zásadní přesně vymezit, čeho má být činností architekta dosaženo. Co bude oním dílem (činností) ve smyslu smlouvy o dílo. Jaký předmět plnění (dílo) bude investor (objednatel) od zhotovitele (architekta) přebírat a za jakou odvedenou činnost bude poskytovat odměnu, v jaké výši a kdy.⁴² Lze jedině doporučit smluvním stranám, aby předmět plnění opravdu precizně vymezily.⁴³ Ze smlouvy by mělo být zřejmé, k jaké fázi v rámci procesu stavění je dílo vytvářeno. Zda pro účely předprojektové, projektové nebo po projektové. Zda má být vytvořena skica, model, architektonická studie či projektová dokumentace a podobně.⁴⁴

³⁸ Horák v komentáři k § 2587 o. z. uvádí: „*dílem je vždy určitá činnost. Od díla je nutno předmět díla, kterým je výsledek činnosti.*“ HORÁK, Pavel. in HULMÁK, Milan (ed.). *Občanský zákoník VI - Závazkové právo - zvláštní část II (§2055 – 3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1042 (§ 2587 o. z.)

³⁹ viz. HORÁK, Pavel. in HULMÁK, Milan (ed.). *Občanský zákoník VI - Závazkové právo - zvláštní část II (§2055 – 3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1046 (§ 2589 o. z.)

⁴⁰ Dílo s nehmotným výsledkem je zhotovitel povinen provést s odbornou péčí podle § 2631 o. z.

⁴¹ Podle Marka platí, že: „*Dílem může být i jiný výsledek činnosti, může to být např., projektová dokumentace.*“ viz. MAREK, Karel. In ŠVESTKA, Jiří (ed.). *Občanský zákoník – komentář – Svazek VI*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 169 (§ 2633 o. z.)

⁴² HORÁK, Pavel. in HULMÁK, Milan (ed.). *Občanský zákoník VI - Závazkové právo - zvláštní část II (§2055 – 3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1042 (§ 2587 o. z.)

⁴³ PRCHAL, Petr. *Zakázková autorská díla z pohledu práva závazkového a autorského*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, 2013, s. 47

⁴⁴ K tomuto Horák uvádí: „*má-li být dle ujednání stran výsledkem činnosti zhotovitele vytvoření (původního) architektonického díla, jež má být odevzdáno v podobě architektonické studie, není z hlediska nehmotné povahy tohoto díla významné, že při jeho zachycení došlo k zásahu do hmotné věci, která slouží pouze jako nosič tohoto nehmotného výsledku (např. papíru, datového nosiče apod.)*“ HORÁK, Pavel. in HULMÁK, Milan (ed.). *Občanský zákoník VI - Závazkové právo - zvláštní část II (§2055 – 3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1139 (§ 2631 o. z.)

Smluvním stranám lze doporučit, aby upravily ve smlouvě o dílo alespoň následující skutečnosti. Zejména, aby věnovaly pozornost vyjednání ceny díla a splatnosti této ceny.⁴⁵ Standardně je cena určena rozpočtem a objednatel poskytuje zhotoviteli průběžně zálohy. Podle § 2610 o. z. vzniká právo na zaplacení ceny díla jeho provedením, přičemž dílo je provedeno, je-li dokončeno a předáno podle § 2604 o. z. Dokončeno je dílo, je-li předvedena jeho způsobilost sloužit svému účelu podle § 2605 odst. 1 o. z.⁴⁶ Předáno je dílo s nehmotným výsledkem, jestliže je dokončené a zhotovitel (architekt) umožní objednateli užití díla podle § 2632 o. z.

Pokud má objednatel jakékoliv výhrady k provedení a funkčnosti díla, tak by je měl vytknout zhotoviteli, jinak mu soud nepřizná práva z vad podle § 2605 odst. 2 o. z.

S ohledem na cenu díla je vhodné, aby smluvní strany ve smlouvě vyřešili otázku průběžných záloh poskytovaných ze strany objednatele, které objednatel není povinen ze zákona poskytovat a možnost zvyšování konečné ceny v důsledku zvýšených nákladů a dalších v ceně nezohledněných skutečností.

Aby zvážili úpravu povinnosti převzetí dokončeného díla ze strany objednatele (investora). Aby investor s ohledem na svůj investiční záměr stanovil povinnost pro zhotovitele dokončit dílo do určitého okamžiku. Pokud se objednatel má účastnit na procesu vzniku díla, tak zvážit úpravu této participace. Jaké následky bude mít nesplnění součinnosti⁴⁷ či jak řešit situaci, kdy dojde k zásadnímu rozporu v názoru architekta a objednatele na podobu díla. Při stanovení podmínek součinnosti objednatele by měly smluvní strany pamatovat na otázky poskytování potřebných dokumentů (dokladů) pro řádné dokončení díla. Pro potřeby správního řízení se může jednat o doklad prokazující vlastnické právo k pozemku nebo může jít o

⁴⁵ K ceně díla: podle § 2620 odst. 1 o. z.: „je – li cena ujednána pevnou částkou nebo odkazem na rozpočet, který je součástí smlouvy nebo byl objednateli sdělen zhotovitelem do uzavření smlouvy, nemůže ani objednatel ani zhotovitel žádat změnu ceny proto, že si dílo vyžádalo jiné úsilí nebo jiné náklady, než bylo předpokládáno.“ O zvýšení ceny může rozhodnout jedině soud a to jedině v případě, že nastane zcela mimořádná a nepředvídatelná okolnost (§ 2620 odst. 2 o. z.). S ohledem na povahu architektonických děl lze doporučit určit cenu podle rozpočtu s výhradou neúplnosti podle § 2622 o. z., tak aby architekt (zhotovitel) mohl zohlednit zvýšené náklady vzniklé díky nepředpokládaným požadavkům investora (objednatele) a požadovat odpovídající zvýšení ceny. Výhrada nezávadnosti rozpočtu by byla zajisté ve prospěch architekta, ale dá se předpokládat, že na takovou podmínku by investor jen stěží přistoupil. Otázkou zůstává vhodnost stanovení ceny rozpočtem s výhradou neúplnosti a zároveň s podmínkou maximální ceny zakázky (díla), která nebude překročena. Takové řešení se jeví jako vhodné vzhledem k ochraně zájmů obou smluvních stran. Zhotovitel má jistotu, že budou pokryty jeho případné zvýšené náklady a objednatel ví, že se cena díla nevyšplhá do výše, kterou na počátku vůbec nepředpokládal.

⁴⁶ Z toho vyplývá, že i dílo, které je vadné, ale bylo předvedeno, že je způsobilé sloužit svému účelu, je dokončené, ledaže je ve smlouvě ujednáno něco jiného. Jedná se o významnou změnu v novém občanském zákoníku. HORÁK, Pavel. in HULMÁK, Milan (ed.). *Občanský zákoník VI - Závazkové právo - zvláštní část II (§2055 – 3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1079 (§ 2604 o. z.)

⁴⁷ Obecně v případě neposkytnutí součinnosti má zhotovitel právo odstoupit od smlouvy podle § 2591 o. z.

dokumentaci vzniklou v předchozích fázích procesu stavění vypracovanou jiným architektem včetně souhlasu s jejím užitím.

V zájmu architekta by mělo být stanovit přesný časový harmonogram činností obou stran a to velmi konkrétně, neboť obecné proklamace spíše jen prohlubují nejasnost smlouvy. Bohužel je skutečností, že tento časový harmonogram ve smlouvách často chybí.⁴⁸

Upravit dále s tím související možnost odstoupení od smlouvy jedné či druhé strany a zakotvit způsob náhrady za dosud vynaloženou činnost. Samostatný článek ve smlouvě by měl být věnován vymezení práv z vad, zejména pokud je předmětem smlouvy o dílo vytvoření projektové dokumentace jako architektonického díla.⁴⁹ Strany by také neměly opomenout zajistit smlouvu pro případ nesplnění povinností jedné či druhé strany např. smluvní pokutou.⁵⁰

S ohledem na povahu autorských práv a poskytnutí zákonné kvazi licence podle § 61 aut. z. by měli velmi důkladně specifikovat účel smlouvy nebo ještě lépe zařadit do smlouvy článek řešící smluvní poskytnutí licence k dílu a vytvořit tak smlouvu smíšenou s prvky smlouvy licenční (o ní viz níže). Nicméně i přesto by vymezení účelu smlouvy nemělo v žádné smlouvě o dílo na stavební architektonické dílo chybět.⁵¹ Opačný přístup by mohl v případě sporu mezi architektem a investorem vést ke zdoluhavým jednáním ohledně obsahu zákonné kvazi licence k architektonickému dílu a pravděpodobně by věc musel vyřešit až soud, který by složitě zjišťoval a dovozoval konkrétní účel smlouvy. Ustanovení § 61 odst. 1 aut. z. řešící otázku poskytnutí zákonné kvazi licence je speciální úpravou ve vztahu k § 2634 o. z. a dochází tak k derogaci občansko-právní úpravy. Totéž platí ve vztahu k § 61 odst. 2 aut. z. a § 2633 o. z. řešící možnost zhotovitele poskytnout dílo i třetím osobám.

Dále vzhledem ke zdoluhavosti procesu by mělo být v zájmu architekta stanovit povinnost pravidelné kontroly činnosti ze strany objednatele tak, aby objednatel vždy odsouhlasil (písemně) průběh a výsledky dosavadních prací.⁵² Kontrolní opatření chrání obě smluvní strany, protože výrazně přispívá k tomu, že objednatel bude na konci spokojen s činností architekta a že obdrží ze smlouvy o dílo zamýšlené architektonické dílo. Architekt

⁴⁸ KADLEC, Jiří. Poznámky a výhrady k uzavírání smluv na zhotovení projektové dokumentace. *Bulletin České komory architektů*, 2008, roč. 15, č. 4, s. 36

⁴⁹ Z důvodu případného uplatnění práva z vad díla, by měly strany ve smlouvě velmi podrobně a přesně určit, jaké vlastnosti má dílo mít, pokud jde o jeho kvalitu, provedení, podobu atd. V ostatním ohledně práv z vad odkazují na dosavadní literaturu.

⁵⁰ Pokud si strany sjednají smluvní pokutu, tak by si měly dát pozor na § 2050 o. z., který vylučuje právo věřitele na náhradu škody vzniklé z porušení povinností, ke které se smluvní pokuta vztahuje. Ve smlouvě se lze od zákonné úpravy odchýlit.

⁵¹ MAREK, Karel. In ŠVESTKA, Jiří (ed). *Občanský zákoník – komentář – Svazek VI*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 128 (§ 2586 o. z.)

⁵² Obecně je podle § 2593 o. z. provádění kontrolní činnosti právem objednatele a nikoliv jeho povinností. Tuto povinnost doporučují smluvně ujednat.

má zase jistotu, že případné výhrady objednatele k jeho tvorbě budou uplatněny včas a nebude se muset s nimi vypořádávat složitě až na samém konci své tvorby a zvyšovat náklady v neprospěch objednatele.⁵³

Vzhledem k povaze umělecké tvorby poukazují na ustanovení § 2588 odst. 1 o. z., podle něhož závazek (smlouva) zaniká v případě, že zhotovitel ztratí způsobilost pro dokončení díla nebo zemře a zároveň provedení díla záleží na osobních schopnostech zhotovitele. U uměleckých děl, jimiž architektonická díla jsou, tato situace může nastat, neboť objednatel pravděpodobně vstupuje do závazkového vztahu se zhotovitelem (architektem) právě pro jeho jedinečné schopnosti, které bude těžko mít jeho právní nástupce. K tomuto Horák: „*Tyto schopnosti musí být natolik ojedinělé a specifické, že právě pro ně objednatel uzavřel smlouvu o dílo s tímto zhotovitelem.*“⁵⁴ Smrt objednatele tento následek nezpůsobuje.

5.1.1 Smlouva o dílo a autorizování architekti

Pro autorizované architektky vyplývá z Profesionálního a etického řádu České komory architektů řada povinností, kterým se zde nebudu podrobně věnovat. Zmiňuji jen povinnost architekta, která vzniká v případě převzetí rozpracované zakázky. Podle § 26 odst. 3 musí architekt o převzetí rozpracované zakázky neprodleně písemně informovat původního architekta a dotázat se ho, zda je s objednatelem ohledně zakázky vypořádán. Dále si musí opatřit výslovný písemný souhlas původního autora s užitím takového díla podle § 26 odst. 4. Vzhledem ke skutečnosti, že většina výstavby probíhá ve spolupráci s autorizovanými architektky, tak vnitřní předpis komory zásadním způsobem přispívá k ochraně autorských práv a zabraňuje svévoli ze strany objednatelů a poskytuje do celého odvětví větší míru stability a jistoty.

5.2 Dopady vzniku díla v režimu smlouvy o dílo na autorská práva k dílu

Stavební architektonická díla vznikající na základě závazkového vztahu mezi architektem a objednatelem (investorem) požívají stejné autorskoprávní ochrany jako díla vytvářená mimo režim objednávky. Autorovi díla náleží, jak autorská práva osobnostní, tak i majetková. Vzhledem k tomu, že jsou to práva absolutní povahy, tak se jich autor nemůže vzdát ani je

⁵³ RYBKOVÁ, Daniela. Smlouva o dílo podle nového občanského zákoníku. *Bulletin České komory architektů*, 2014, roč. 21, č. 1, s. 18 obdobně KADLEC, Jiří. Poznámky a výhrady k uzavírání smluv na zhotovení projektové dokumentace. *Bulletin České komory architektů*, 2008, roč. 15, č. 4, s. 36

⁵⁴ HORÁK, Pavel. in HULMÁK, Milan (ed.). *Občanský zákoník VI - Závazkové právo - zvláštní část II (§2055 – 3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1044 (§ 2588 o. z.)

převést.⁵⁵ Co ovšem možné je, je omezit výkon majetkového práva autora dílo užít ve prospěch objednatele licencí. Děje se tak buďto smluvně na základě licenční smlouvy, v níž jsou upraveny podmínky omezení výkonu majetkového práva autora (o licenční smlouvě dále níže), nebo na základě zákonné kvazi licence podle § 61 odst. 1 aut. z. Toto ustanovení normuje vyvratitelnou právní domněnku, že autor poskytnul objednateli licenci k účelu vyplývajícimu ze smlouvy.⁵⁶ Tato licence je v zásadě jedinou výjimkou oproti dílům vytvářeným mimo režim objednávky. Licenční ujednání je možné a vhodné vložit přímo do smlouvy o dílo.

V případě poskytnutí zákonné kvazi licence se projevuje zásada ochrany hospodářské investice objednatele (investora) a dochází k jeho uživatelské majetkoprávní ochraně.⁵⁷ Význam poskytnutí zákonné licence spočívá v tom, že i když nebude objednatel věnovat dostatečnou pozornost při sjednávání smlouvy o dílo jejímu obsahu (účelu), tak má zajištěno, že v případě ukončení spolupráce se stávajícím architektem (autorem), bude schopen dokončit proces stavění, aniž by zasahoval neoprávněně do majetkových autorských práv původního architekta.⁵⁸ Podrobněji se problematice licencí věnuji v následující kapitole.

⁵⁵ Tato nemožnost vzdání se autorských práv vychází z kontinentální tradice práva. Naopak právo anglo-americké založené na copyrightu, umožňuje převést majetková autorská práva na třetí osobu.

⁵⁶ TELEČ, Ivo. Zakázková díla architektonická, *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 19, s. 681

⁵⁷ PRCHAL, Petr. *Zakázková autorská díla z pohledu práva závazkového a autorského*. 1. vydání. Praha : Linde Praha, 2013, s. 69

⁵⁸ TELEČ, Ivo. Zakázková díla architektonická, *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 19, s. 683 - 685

6 Licence k stavebnímu architektonickému dílu

V této kapitole se budu komplexně a podrobně věnovat problematice licencí k stavebním architektonickým dílům vytvářeným na objednávku. V úvodu kapitoly si uvedeme, k jakým autorským právům se licence vztahuje. Postupně analyzuji vznik zákonné kvazi licence podle § 61 aut. z. Popíšu, co rozumíme oním účelem vyplývajícím ze smlouvy o dílo a jak konkrétně se může v jednotlivých smlouvách projevit. Zodpovím, zda vůbec může objednatel změnit dílo a zda tak může činit i třetí osoba. Neopomenu problematiku vzniku oprávnění udělit podlicenci. Na konkrétních příkladech uvedu, kdy zákonná licence vzniká a kdy naopak ne.

V další části kapitoly rozeberu poskytování smluvní licence podle § 2371 o. z. Pokusím se vystihnout okruh těch práv a povinností, které by strany neměly ve smluvních licenčních ujednáních opomenout upravit. S licencí úzce souvisí také odměna za její udělení, jejíž přiměřenosti se také budu věnovat. Ve vztahu k předmětu této kapitoly zmíním v praxi existující problémy či diskutované otázky.

Na závěr se budu věnovat licenci podle § 38d aut. z.

6.1 Vztah licence a autorských práv

Obecně náleží veškerá autorská práva k stavebnímu architektonickému dílu jeho autorovi. Jedinou možností, jak zabezpečit pro objednatele výkon autorských práv k dílu je získání licence, tj. užívacího oprávnění. Získáním licence k dílu dochází podle Tůmy k tomu, že: „*Absolutní právo k předmětu převodu v případě konstitutivního převodu zůstává převodci zachováno, nicméně vzniká mu povinnost zdržet se takových jednání, kterými by znemožňoval řádný výkon užívacího oprávnění nabytého jinou osobou.*“⁵⁹

V případě děl vytvářených na objednávku existují dvě možnosti jak získat licenci: a) zákonná kvazi licence podle § 61 aut. z. nebo b) smluvní licence. K dokončeným architektonickým dílům vyjádřeným stavbou ještě přistupuje možnost využití zákonné bezúplatné licence k dílům užitého umění a dílům architektonickým podle § 38d aut. z.⁶⁰ Smyslem licencí je umožnit objednateli architektonického díla, aby byl naplněn jeho investiční záměr. Pro náležité pochopení problematiky je zásadní určit, k jakým právům autorským se

⁵⁹ TŮMA, Pavel. *Smluvní licence v autorském právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 11

⁶⁰ Otázkou zákonných licencí např. podle § 30 a § 33 aut. z. se v práci nezaobírám, protože účel těchto licencí neodpovídá potřebám této práce. Otázce právní skutečnosti vzniku autorské licence se blíže věnuje TŮMA, Pavel. *Smluvní licence v autorském právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 21 - 23

licence vztahuje. Zda je architekt na základě té které licence omezen ve výkonu svého práva osobnostního, majetkového či obou.

Pokud jde o práva osobnostní, tak ta náleží autorovi vždy bez výjimky, neboť jak vyplývá z § 11 odst. 4 aut. z. jsou tato práva nepřevoditelná a autor se jich nemůže ani vzdát. Subsidiárně zde působí také § 19 odst. 2 o. z., podle kterého: „*přirozená práva spojená s osobností člověka nelze zcizit a nelze se jich vzdát; stane-li se tak, nepřihlíží se k tomu. Nepřihlíží se ani k omezení těchto práv v míře odporující zákonu, dobrým mravům nebo veřejnému pořádku.*“ Licenci k užívání osobnostních práv tedy z povahy věci nelze platně udělit a to ani ze zákona. Tato práva ze své přirozenoprávní a osobnostní povahy přísluší výhradně architektovi jako autorovi díla.⁶¹ Pro potřeby architektonické praxe se jedná zejména o právo na nedotknutelnost díla (právo udělit svolení k změně či jinému zásahu do díla) podle § 11 odst. 3 aut. z.

Jediná možnost dispozice s osobnostními právy k dílu je udělení souhlasu architekta (autora) s jednáním, které bychom za běžných okolností posoudili jako zásah do osobnostních práv autorských. Jedná se o jednostranné právní jednání, skrze něž architekt vyjadřuje svou vůli strpět zásah do svého osobnostního práva. Udělením souhlasu nedochází ke vzniku užívacího oprávnění dotčeného osobnostního práva, ale pouze k založení okolnosti vylučující protiprávnost.⁶² V případě stavební architektury půjde zejména o souhlas se změnou architektonického díla. Tento souhlas může být dán i dopředu jako formální součást licenční smlouvy či smlouvy o dílo.⁶³

Majetková autorská práva rovněž nelze podle § 26 odst. 1 aut. z. převést a ani se jich nelze vzdát. Mají zvláštní osobně-majetkovou povahu a nejsou majetkem, s kterým lze standardně nakládat (prodat, zastavit a podobně). Jediné, jak lze s majetkovými právy disponovat, je na základě licence, díky níž dochází k převedení oprávnění dílo užít podle § 12 odst. 1 aut. z. Absolutní majetkové právo ovšem zůstává architektovi (autorovi) zachováno.⁶⁴

6.2 Zákonná kvazi licence podle § 61 odst. 1 aut. z.

Jak již bylo výše naznačeno, hospodářská investice objednatele stavebního architektonického díla je chráněna skrze zákonnou kvazi licenci podle § 61 odst. 1 aut. z. Z tohoto ustanovení vyplývá, že: „*je-li dílo autorem vytvořené na základě smlouvy o dílo (dílo*

⁶¹ K tomuto TŮMA, Pavel. *Smluvní licence v autorském právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 12

⁶² TELEČ, Ivo. Souhlas, nebo licenční závazek?. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 13 - 14, s. 458

⁶³ TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 153

⁶⁴ TŮMA, Pavel. *Smluvní licence v autorském právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 13 - 15

vytvořené na objednávku), platí, že autor poskytnul licenci k účelu vyplývajícímu ze smlouvy, není-li sjednáno jinak. K užití díla nad rámec takového účelu je objednatel oprávněn pouze na základě licenční smlouvy...“

Z konstrukce této normy vidíme, že se jedná o dispozitivní úpravu a je zcela na vůli stran, zda se ve smlouvě o dílo od této úpravy odchýlí, což se právě v praxi často děje. Strany smlouvy chtějí mít postaveno najisto, jaká jsou jejich vzájemná práva a povinnosti a nehodlají se spoléhat na jejich nejasné dovozování z účelu smlouvy. Mezi odpovědným investorem a objednatelem stavebního díla by toto ustanovení mělo působit spíše podpůrně např. v situaci, kdy opomenou určitou otázku výslovně upravit přímo ve smlouvě o dílo či smlouvě licenční.

O kvazi licenci podle § 61 aut. z. hovoříme z toho důvodu, že vzniká v zájmu soukromém, a sice zájmu objednatele (investora), na rozdíl od bezúplatných zákonných licencí, které vznikají v zájmu veřejném. Vznik kvazi licence je navíc podmíněn existencí závazku (smlouvy o dílo) mezi architektem a objednatelem. Kvazi licence tak nevzniká ze samotného zákona, ale z důvodu existence závazkového právního vztahu. Další odlišností je fakt, že je možné se od této úpravy smluvně odchýlit, což u zákonných licencí možné není.⁶⁵

Tato zákonná kvazi licence poskytuje objednateli díla možnost užít dílo pouze k účelu vyplývajícímu ze smlouvy. Je potom zcela zásadní otázka, co tímto účelem rozumíme. Ze smlouvy musí být patrné, že autorské dílo má být vytvořeno (nebo bylo vytvořeno) za účelem rozmnožení v podobě stavby. Respektive, že činnost nemá být ukončena např. ve fázi studie, ale že mají následovat další fáze v procesu stavění. Ideálně by měly strany do smlouvy zařadit článek věnující se pouze účelu smlouvy. Ten může mít například takového znění: *„Účelem této smlouvy je zhotovení architektonické studie, tak jak je vymezena v předmětu smlouvy v čl. Objednatel hodlá tuto studii následně rozpracovat v podobě projektové dokumentace a rozmnožit v podobě stavby. Objednatel si vyhrazuje právo volby zhotovitele pro projekční a realizační fáze předmětného díla.“* Z takto definovaného účelu je zřejmé, že architekt (autor) udělil objednateli zákonnou kvazi licenci ve smyslu § 61 odst. 1 aut. z. pro potřeby případných navazujících fází v procesu stavění a je tak umožněna realizace stavby, což je skutečným účelem dané smlouvy. Objednatel je tak oprávněn architektonické dílo (architektonickou studii) použít v navazujících fázích, aniž by porušoval majetková autorská práva.

Formální součástí této zákonné kvazi licence může být i souhlas architekta (autora) s nezbytnými změnami díla, ať už tvůrčí či netvůrčí povahy. Tento souhlas musí rovněž vyplývat z účelu smlouvy. Takový souhlas je možné dovést právě v případě výše uvedeném,

⁶⁵ TŮMA, Pavel. *Smluvní licence v autorském právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 22 - 23

kdy je architekt najímám jen pro jednu jedinou fázi v procesu stavění (vytvoření architektonické studie) a další fáze mají být realizovány případně jiným zhotovitelem. Zde je evidentní, že bez udělení souhlasu se změnami díla, jejichž potřeba nutně posléze vyvstane, nelze architektonické dílo realizovat v podobě stavby, aniž by byly porušeny osobnostní práva autora.

Naopak tento souhlas se změnami díla by nevyplýval z účelu smlouvy v případě, že by jejím účelem bylo zhotovení rozmnoženiny architektonického díla stavbou a v rámci procesu stavění by bylo spolupracováno od počátku na základě jedné smlouvy s jediným autorizovaným architektem (autorem), přičemž v průběhu poskytování plnění ze smlouvy by došlo k jejímu vypovězení či odstoupení od smlouvy. Objednatel by tak musel hledat nového architekta pro dokončení svého investičního záměru, avšak se domnívám, že udělení souhlasu se změnami díla zde dovozovat nelze. Objednatel (investor) si bude muset v případě potřeby změn díla vždy opatřit souhlas původního architekta (autora) s každou jednotlivou změnou, neboť původní autor nemohl na počátku předpokládat, že na konečnou podobu díla bude mít vliv i někdo jiný, než on sám. Možnou obranou proti těmto nežádoucím důsledkům je poskytnutí souhlasu s nezbytnými změnami přímo ve smlouvě o dílo či ve smlouvě licenční. To se již ale povahou souhlasu dostáváme od zákonné kvazi licence k licenci smluvní. Obecně platí, že pokud není souhlas se změnou výslovně dán, tak musí jednoznačně vyplývat z účelu smlouvy.⁶⁶

Mlčky daný souhlas se změnou díla se vztahuje pouze na nezbytné změny, které vzniknou z důvodu požadavků veřejného práva či technické proveditelnosti díla v podobě stavby, důvodem pro oprávněnou změnu naopak nemůže být její ekonomická úspornost.⁶⁷ Navíc je nezbytné rozlišovat mezi změnami architektonického díla (architektonické studie, projektové dokumentace) a stavby pouze vyjadřující architektonické dílo. Stejně tak mezi dílem dokončeným a nedokončeným. Obecně oprávněnost změn díla dokončeného je nižší než díla nedokončeného, u něhož je pravděpodobné, že vznikne potřeba do díla zasahovat, aby mohlo být realizováno v podobě stavby. Změnám díla se podrobněji věnuji v další kapitole. Ve většině případů si ovšem architekti vyhrazují právo souhlasu s jakoukoliv změnou díla a tak výše uvedené se bude vztahovat spíše na situace výjimečné.

Obdobně lze dovodit z účelu smlouvy, zda bylo uděleno právo objednateli uzavřít podlicence k dílu s třetími osobami a zda byl dán souhlas s nezbytnými změnami díla i třetím osobám. Opět, pokud nelze účelu smlouvy dosáhnout jinak než udělením podlicence, což je u stavebních architektonických děl většina, tak je oprávnění udělit podlince objednateli

⁶⁶ TŮMA, Pavel. *Smluvní licence v autorském právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 19 - 20

⁶⁷ Tento názor podporuje rozsudek Zemského soudu v Berlíně ve věci Hlavního Berlínského nádraží ze dne 28. 11. 2006, GRUR 2007, 964.

poskytnuto. K čemu by byla objednateli licence bez práva uzavřít podlicenci, když sám není schopen např. projektovou dokumentaci vypracovat. Totéž platí o souhlasu se změnami díla.

Podle § 61 odst. 2 zákonná kvazi licence k dílu vzniká jako nevýhradní, ledaže by to bylo v rozporu s oprávněnými zájmy objednatele. V případě architektonických děl vytvářených na objednávku, tak bude docházet zejména k tomu, že architekti budou omezeni v právu rozšiřovat dílo v podobě rozmnoženiny stavbou, neboť objednatel (investor) si najímá architekta většinou právě proto, aby pro něj vytvořil jedinečné dílo. Z logiky věci je tak vyloučeno právo architekta poskytnout licenci k rozmnožení díla stavbou třetí osobě. Tím není dotčeno právo architekta dílo šířit graficky formou fotografie, vystavovat jeho modely či jinak používat dílo pro prezentaci své tvorby. Dochází tak k omezení autonomie vůle architekta díla.⁶⁸

6.3 Smluvní licence podle § 2371 o. z.

Architekt jako autor a objednatel jako investor mohou vzít iniciativu do svých rukou a ujednat si licenční podmínky k dílu přesně tak, jak jim vyhovuje a odchýlit se od úpravy v § 61 aut. z. Tyto licenční ujednání mohou být součástí smlouvy o dílo či mohou být předmětem samostatné licenční smlouvy. Právo nabyvatele má relativní povahu a působí pouze mezi smluvními stranami.⁶⁹

Právo autora udělit jiné osobě oprávnění k výkonu majetkového práva k autorskému dílu (licenci) vychází z § 12 odst. 1 aut. z. Podle platného autorského zákona již není licenční smlouva upravena v § 46, jak tomu bylo do účinnosti nového občanského zákoníku, ale od 1. 1. 2014 je potřeba aplikovat ustanovení § 2358 a následující občanského zákoníku upravující komplexně licenční smlouvu. V případě licencí k předmětům chráněným autorským zákonem, do nichž spadají i stavební architektonická díla, obsahuje občanský zákoník zvláštní úpravu v § 2371 o. z. a násl. Nová úprava po věcné stránce neobsahuje žádné zásadní změny a v podstatě došlo k pouhému systematickému přesunu úpravy z autorského zákona do občanského zákoníku.⁷⁰

Díky smluvní licenci tak není právo objednatele užít dílo omezeno účelem vyplývajícím ze smlouvy o dílo jako v případě zákonné kvazi licence podle § 61 odst. 1 aut. z., ale řídí se smluvními ujednáními architekta (autora) a nabyvatele (objednatele, investora). Smluvní

⁶⁸ TELEČEK, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 582 (§ 61 odst. 2 aut. z.)

⁶⁹ MACEK, Jiří. in HULMÁK, Milan (ed.). *Občanský zákoník VI - Závazkové právo - zvláštní část II (§2055 – 3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 603 (§ 2358 o. z.)

⁷⁰ HOLCOVÁ, Irena. KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. In ŠVESTKA, Jiří (ed.). *Občanský zákoník – komentář – Svazek V*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1442 (§ 2358 o. z.)

licencí architekt poskytuje nabyvateli oprávnění k výkonu práva autorského díla užit v původní, nebo zpracované či jinak změněné podobě, a to určitým způsobem nebo všemi způsoby užití, v rozsahu omezeném nebo neomezeném. K uzavření smlouvy je potřeba, aby strany určily dílo, jehož se licence týká, poskytovatel projevil vůli poskytnout oprávnění k užití tohoto díla a konečně se musí strany dohodnout na odměně za licenci.⁷¹

Je lhostejné, zda si autor (architekt) s nabyvatelem licenčních práv ujednají licenci v rámci smlouvy o dílo, což je v praxi velmi časté nebo uzavřou samostatnou smlouvu licenční. Důležité je, co je obsahem těchto ujednání. Prostřednictvím smluvních licenčních ujednání je možné výkon majetkových práv autorských omezit do takové míry, že autorovi zbyde vlastně jen holé vlastnictví bez reálné možnosti s dílem majetkově nakládat.⁷² Jak uvádí Macek: „*Ve smlouvě bude třeba označit konkrétní právo duševního vlastnictví, k němuž má poskytovatel výlučné právo, a označit činnost, k níž je nabyvatel v souvislosti s tímto právem oprávněn...*“⁷³ Strany by měly věnovat pozornost podrobnému vymezení předmětu smlouvy, přesně stanovit okruh činností, které je nabyvatel oprávněn vykonávat, případně výkon licence územně, časově či jinak omezit, vyřešit otázku poskytování podlicence a stanovit odměnu za poskytnutí licence.⁷⁴ Například uvést, že: „*Nabyvatel je oprávněn použít předmět licenční smlouvy vymezený v čl. 1 této smlouvy ke všem činnostem potřebným pro rozmnožení architektonického díla jednou stavbou na pozemku parcelní číslo 120/11 v obci Olomouc, KÚ Olomouc – město. Odměna za poskytnutí toto oprávnění k výkonu práva autorského je součástí ceny za zhotovení díla*“ Jestliže si strany rozsah poskytnutí licence neujednají či ujednají jen částečně, tak je nabyvatel oprávněn užit předmět licence v takovém rozsahu, který je nutný k dosažení účely licenční smlouvy podle § 2376 odst. 2 o. z.

V smluvní licenci k stavební architektuře by strany zcela jistě neměly opomenout upravit oprávněnost činit změny díla ze strany nabyvatele licence (objednatele). K tomu se potřeba, aby autor vyjádřil souhlas se změnou.⁷⁵ Postačí přesně vymežit změny, které je objednatel či třetí osoba oprávněna činit. Ujednání může být takového znění: „*Zhotovitel tímto souhlasí se změnami předmětu licence, které vyvstanou jako nezbytné v průběhu navazujících fází realizace*

⁷¹ vzhledem k tomu, že se věcně licenční smlouva nemění, tak v tomto odkazují na komentář k § 46 aut. z. TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 479 (§ 46 aut. z.).

⁷² PRCHAL, Petr. *Zakázková autorská díla z pohledu práva závazkového a autorského*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, 2013, s. 66

⁷³ MACEK, Jiří. in HULMÁK, Milan (ed.). *Občanský zákoník VI - Závazkové právo - zvláštní část II (§2055 – 3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 605 (§ 2358 o. z.)

⁷⁴ MACEK, Jiří. in HULMÁK, Milan (ed.). *Občanský zákoník VI - Závazkové právo - zvláštní část II (§2055 – 3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 605 (§ 2358 o. z.)

⁷⁵ povaze souhlasu se změnou díla jsem se věnoval již výše

rozmnoženy architektonického díla v podobě stavby. Nebo uvést, že: „objednatel (nabyvatel) není oprávněn žádnou část předmětu licence tvůrčím či netvůrčím způsobem pozměnit či jinak do ní zasahovat bez výslovného souhlasu zhotovitele.“ V zájmu architekta je z tohoto pohledu si zajistit možnost vykonávat autorský dohled nad dílem. Pokud si strany ohledně změn díla nic neujednají, tak platí § 2375 o. z. podle kterého není nabyvatel oprávněn dílo měnit, ledaže se jedná o takovou úpravu, u níž lze spravedlivě očekávat, že by k ní autor svolil.

Formu smlouvy si mohou strany svobodně zvolit. Písemná forma je požadována pouze pro případ udělení výhradní licence. Ta je udělována převážně za účelem ochrany jedinečnosti architektonického řešení, tak aby architekt nemohl poskytovat licence ke stavbě architektonického díla třetím osobám. Jinak nespátřuji důvod, pro který by se měl architekt omezovat ve výkonu svého práva dílo šířit např. formou modelu pro účely své prezentace a podobně. Obecně podle § 2362 o. z. platí, že je udělována nevýhradní licence. Stejně tak možnost uzavřít podlicenci musí být výslovně ujednána podle § 2363 o. z. V ostatním odkazují na stávající literaturu, která je podrobně zpracována.

6.3.1 Problematická ujednání v licenčních smlouvách

Obecně problémové jsou tlaky objednatelů (investorů) na architekty a to zejména z oblasti developmentu, kde jde pro architekty o lukrativní zakázky s vysokou hodnotou, jak finanční tak třeba i referenční. Investoři jsou poté v mnohem silnějším postavení než architekti a mají snahu diktovat si tvrdé podmínky.⁷⁶ Architekt v zásadě nemá možnost prosadit své zájmy a je nucen uzavírat jako součást smlouvy o dílo i bezúplatné neomezené výhradní licence k architektonickému dílu, čímž vlastně dopředu schvaluje jakékoliv změny díla a vzdává se zcela svého práva dílo užít, a to i pro potřeby své prezentace. Objednatel tak vlastně nemá žádné povinnosti vůči architektovi vyplývající z autorských práv. Taková praxe je zcela jistě nežádoucí, porušuje dobré mravy a je nezbytné ji odsoudit jako nespravedlivou.⁷⁷

Navíc taková ujednání ve smlouvách nedávají příliš smysl, neboť mohou samotnému architektovi bránit v práci na investičním záměru objednatele, protože udělením výhradní licence již pozbývá právo dílo nadále užívat. Objednatel by tak musel zase zpět udělit architektovi oprávnění, aby mohl v práci pokračovat. Investoři si mnohdy neuvědomují, že autorská práva chrání architektonickou kvalitu jejich staveb, kterou si oni sami nedokážou zajistit. Proto nelze než souhlasit s názorem Faltusové, že: „*lze do smlouvy o dílo naformulovat*

⁷⁶ KADLEC, Jiří. Poznámky a výhrady k uzavírání smluv na zhotovení projektové dokumentace. *Bulletin České komory architektů*, 2008, roč. 15, č. 4, s. 36

⁷⁷ FALTUSOVÁ, Eva. Stanovisko České komory architektů k licenčním ujednáním ve smlouvách o dílo. *Bulletin České komory architektů*, 2015, roč. 22, č. 4, s. 28

licenční ujednání, které bude pro investora představovat jistotu, že bude v budoucnu moci autorské dílo užít, a zároveň nebude nemravné a nebude ohrožovat architektonickou kvalitu díla. Toto ujednání může mít charakter smlouvy o smlouvě budoucí...“⁷⁸ Potom by možná ani objednatelé nepožadovali po architektech, aby ve smlouvách zcela protiprávně prohlašovali, že jimi vytvářené architektonické dílo není dílem ve smyslu autorského zákona a nepoživá tak autorskoprávní ochrany.⁷⁹ Pomíjím skutečnost, že v konečném důsledku takové prohlášení neposkytuje objednateli žádnou ochranu, protože je nezbytné ho posoudit jako neplatné pro rozpor se zákonem. Lze doporučit, aby si smluvní strany případná omezení ujednali konkrétně a vyvarovali se obecným svolením ke změnám díla a ještě k tomu bez nároku na odměnu.⁸⁰

Pokud k výše uvedenému ještě přičteme, že autorizování architekti jsou vázání Profesním a etickým řádem České komory architektů, podle kterého je architekt povinen předcházet vzniku rozporů s klientem, a to zejména včasným, správným a úplným sjednáním smluvních podmínek (§ 17). A dále podle § 26 nesmí zneužívat svých autorských práv, tak lze uzavřít, že hospodářská investice investorů je dostatečně chráněná a není potřeba sjednávat takto široce definované licence.

6.4 Zákonná licence podle § 38d aut. z.

Z volných zákonných licencí dopadá na problematiku stavební architektury zejména bezúplatná licence upravená v § 38d aut. z. Tato licence podle písmene a) opravňuje zpravidla vlastníka stavby vyjadřující architektonické dílo tuto stavbu pronajímat, půjčovat a vystavovat, aniž by zasahoval do autorských práv. Podle písmene b) je dále zpravidla vlastník dokončené stavby vyjadřující architektonické dílo oprávněn provést navrhnout nebo provést její změnu v míře nezbytně nutné a musí přitom zachovat hodnotu díla. O svém úmyslu má předem upozornit architekta (autora) díla, je-li to opodstatněné významem architektonického díla.

Prvně zmíněná licence nečiní v praxi přílišné potíže, je zcela logická, praktická a nevidím proto důvod se jí v této práci zabývat.

Odlíšná situace je v případě licence opravňující vlastníka provést změnu dokončené stavby, protože v praxi je tato licence hojně využívaná. Když se podíváme kolem sebe, tak

⁷⁸ FALTUSOVÁ, Eva. Stanovisko České komory architektů k licenčním ujednáním ve smlouvách o dílo. *Bulletin České komory architektů*, 2015, roč. 22, č. 4, s. 28

⁷⁹ KADLEC, Jiří. Poznámky a výhrady k uzavírání smluv na zhotovení projektové dokumentace. *Bulletin České komory architektů*, 2008, roč. 15, č. 4, s. 36

⁸⁰ KADLEC, Jiří. *Zadavatelé nutí architektky vzdát se autorských práv* [online]. cka.cz, 13. 08. 2014 [cit. 07. 01. 2016]. Dostupné na <https://www.cka.cz/cs/pro-architektky/legislativa/komentare-k-legislativne/ap_uziti_projektu>.

zjistíme, že se prakticky na každé ulici rekonstruuje nějaká budova či se alespoň nějakým způsobem upravuje, ve většině případů je oprávněnost rekonstrukcí založená právě na komentované licenci. Uzákonění této licence řeší střet autorského a vlastnického práva a vyjadřuje specifičnost hospodářské, funkční a užitné povahy architektonických děl. Jde o snahu zákonodárce spravedlivě hájit zájem vlastníka stavbu užívat podle svého uvážení a potřeb a naopak poskytnout dostatečnou ochranu autorským právům architekta.⁸¹ V případě této licence je upřednostněno právo vlastnické ke stavbě oproti autorskému právu architekta.⁸²

Licence omezuje jak výlučné majetkové autorské právo tím, že umožňuje navrhnout změnu stavby, tak i výlučné osobnostní právo na nedotknutelnost, tím že umožňuje provést změnu bez souhlasu architekta, nikdy však proti vůli architekta. Architekt ovšem nesmí své právo uplatňovat šikanózně. Vzhledem k tomu, že licence omezuje autorské právo, tak se na její uplatnění a rozsah omezení vztahuje „tříkrokový“ test podle § 29 odst. 1 aut. z. Ze samotného § 38d aut. z. potom vyplývá, že podmínkou oprávněnosti změny stavby je především její nutnost zároveň doprovázená požadavkem na zachování umělecké, tvůrčí či autorské hodnoty díla. Oprávněným důvodem změny stavby může být nevyhovující technický stav nebo třeba rozpor se stavebním právem.⁸³

Otázkou je, zda například změna hospodářského určení stavby a s tím spojené odlišné stavební požadavky, jsou oprávněnou změnou spadající pod toto ustanovení. Podle mého názoru v zásadě nikoliv, neboť dílo bylo vytvářeno i s ohledem na určité hospodářské využití a tato skutečnost mohla mít vliv na podobu díla. Jinak by architekt přistupoval k vytvoření bytového domu a jinak ke kancelářským prostorám. Možná by vytvoření takového díla i odmítnul, či by dílo ztvárnil jinak. Tento svůj odlišný umělecký náhled vzhledem ke změně hospodářského určení stavby by měl mít možnost promítnout právě do změny, tak aby dílo i po změně odpovídalo autorovu přesvědčení.

Přes vše výše uvedené musí být ještě autor o chystaných změnách informován v případě, že se jedná o významné dílo. Musí tak být zachována jeho možnost změny odmítnout. Pokud se nevyjádří, tak platí, že se změnami souhlasí. Platí přitom, že zejména vlastník stavby nemůže být v pozici rukojmího a tak autor v zásadě musí se změnami souhlasit nebo by měl navrhnout jiné konstruktivní řešení a vyjít tak klientovi vstříc. Prosté odmítnutí změn bez vůle spolupracovat vnímám jako porušení etických pravidel architekta. O situace, kdy je nezbytné

⁸¹ TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 408 – 409 (§ 37d aut. z.)

⁸² TELEC, Ivo. *Pojmové znaky duševního vlastnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 14

⁸³ TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 408 – 409 (§ 37d aut. z.)

architekta o změnách informovat, půjde zejména tehdy, když se jedná o veřejně známou stavbu nebo o známého architekta, s jehož tvorbou si lidé spojují určitý osobitý styl.

7 Změny stavebního architektonického díla

Posuzování oprávněnosti změn díla se děje na základě testu poměrnosti cíle a prostředku (testu proporcionality),⁸⁴ což je vědecký test, který pomáhá při řešení konkrétních střetů mezi právy. Cílem je nalézt spravedlivou míru v ochraně zájmů architekta a objednatele ve vztahu k architektonickému dílu. Jedná se o způsob řešení konfliktu subjektivního práva autorského a vlastnického.⁸⁵

Pro účely práva autorského je tento test zvláště upraven v § 29 odst. 1 aut. z., v němž je uvedeno, že: „*Výjimky a omezení práva autorského lze uplatnit pouze ve zvláštních případech stanovených v zákoně a pouze tehdy, pokud takové užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití díla a ani jím nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora.*“ Jde o výjimečné zákonné umožnění zásahu do absolutního autorského práva, přičemž vůle autora zůstává stranou. Bezohlednost vůči autorovi je omezena přiměřeností vzhledem k běžnému způsobu užití architektonického díla a oprávněným zájmům autora.⁸⁶

Podle prof. Telce test šetří peníze a čas a bývá často předčasně ukončen již v počátku, kdy se často dojde k závěru, že existuje možnost méně invazivní změny, než byla v daném případě učiněna.⁸⁷

V oblasti stavební architektury dochází často ke změnám děl a tak je nezbytné vždy posoudit, zda určitá změna je po právu.⁸⁸ Pro test oprávněnosti změny díla, kterému se podrobně věnuje prof. Telec⁸⁹ a z něhož pro účely této práce vycházím, je podstatné:

1. v údajové části:
 - a) náležitě určit autora (architekta) měněného díla a osobu, která změnu činí;
 - b) zjistit překážky bránící v tom, aby změny provedl původní autor (architekt) díla;
 - c) identifikovat druh změny díla, zda se jedná o přidání části díla (nástavba, přístavba), odebrání části díla (zbourání části stavby) či jinou změnu (údržba, rekonstrukce, změna funkce stavby);
 - d) určit, zda se změna týká celého díla, jeho části nebo vývojové fáze;

⁸⁴ Vzor testu možno dohledat zde: TELEC, Ivo. *Pojmové znaky duševního vlastnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 16 - 19

⁸⁵ TELEC, Ivo. *Pojmové znaky duševního vlastnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 11 - 12

⁸⁶ TELEC, Ivo. *Pojmové znaky duševního vlastnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 13

⁸⁷ TELEC, Ivo. *Pojmové znaky duševního vlastnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 15

⁸⁸ TELEC, Ivo. *Pojmové znaky duševního vlastnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 42

⁸⁹ Vzor kompletního testu oprávněnosti změn možno dohledat zde: TELEC, Ivo. *Pojmové znaky duševního vlastnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 45 - 50

- e) popsat podobu původního díla (architektonické studie, projektové dokumentace, stavby) před změnou a srovnat s podobou změněného díla;
 - f) uvést důvod (věcný i právní) změny a způsob jejího provedení, přičemž tyto skutečnosti mají zcela zásadní vliv na oprávněnost změny;
 - g) posoudit očekávatelnost svolení architekta se změnou vzhledem k účelu licence. Respektive uvést, že architekt vyjádřil se změnou výhradu;
2. ve znakové části:
- a) popsat cíl změny, čeho má být změnou dosaženo a posoudit možnost dosáhnout zamýšleného cíle i jiným než posuzovaným způsobem;
 - b) zhodnotit jak podstatná změna je
 - c) identifikovat, který věcný prvek díla je změnou dotčený a který umělecký prvek a jak tento prvek vypadal před a po změně;
 - d) posoudit zda došlo k újmě na umělecké či jiné pověsti architekta (autora) v důsledku změny

Na základě odpovědného zodpovězení výše uvedených otázek lze určit, zda změna architektonického díla je oprávněná či nikoliv.⁹⁰ Test lze použít v pro účely změny veškerých architektonických děl i staveb, prostřednictvím kterých jsou architektonická díla vyjádřena. Vždy bude velmi záležet na právním a věcném důvodu prováděné změny. Ke změnám díla může docházet z různých důvodů a považuji za důležité zmínit, že oprávněnost změny se zásadně odvíjí od obsahu licence, kterou objednatel vlastní.

⁹⁰ TELEČ, Ivo. *Pojmové znaky duševního vlastnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 45 - 50

8 Judikatura a v praxi řešené spory

V této kapitole podám stručný přehled judikatury z oblasti stavební architektury týkající se zejména autorských, ale i závazkových práv. Bohužel ačkoliv spory ohledně autorských práv v praxi existují, tak rozhodnutí soudů příliš mnoho není. Tento fakt poukazuje na to, že architektům se nevyplácí svá práva vymáhat a raději spor vzdají a věnují se tvorbě.

Jedním z nejvýznamnějších sporů z oblasti autorských práv k architektonickým dílům se zabývá rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. listopadu 2013, sp. zn. 30 Cdo 1060/2013 ve věci architektonického řešení nové odbavovací haly Mezinárodního letiště Praha – Ruzyně, kde jde o spor ohledně autorských práv k navrženým prstům (letištním halám) A i B. Žalobci se mimo jiné domáhali vydání rozhodnutí, jímž mělo být určeno, že žalovaní neoprávněně zasáhli do autorských práv žalobců. Spor se vleče již od roku 2001 a k dnešnímu dni stále nebylo vydáno pravomocné rozhodnutí ve věci.

Dalším zajímavým případem je spor ohledně oprávněnosti užít architektonické dílo v podobě projektové dokumentace vytvořené na objednávku jako nepeněžitý vklad do základního kapitálu společnosti, přičemž jde o výklad licence k účelu vyplývajícímu ze smlouvy. Jedná se o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. února 2015, sp. zn. 30 Cdo 2789/2013. Nejvyšší soud v rozsudku uvádí: *„k jakýmkoliv dispozicím s autorským dílem je třeba souhlasu autora, případně autorů, přičemž tento souhlas musí být realizován formou smlouvy.“* A dále: *„subjektivní autorské právo nemůže být zcizeno ani nemůže být předmětem vzdání se.“* Nebo také: *„Užít dílo je možno jen se svolením autorů, a to smlouvou, pokud to nebylo dovoleno přímo zákonem...Nakládání s výlučným majetkovým právem dílo užít se realizuje (s výjimkou v zákoně stanovených případech) zásadně autorskoprávní smlouvou,⁹¹ již autor uděluje svolení (souhlas) k užití díla a již nabyvatel získává majetkové oprávnění příslušné dílo užít. Obsahem smlouvy je právo nabyvatele dílo užít v rozsahu vymezeném smlouvou. Způsobem užití díla se rozumí jakákoliv metoda užití díla vymezená podle jeho zevních znaků, která je technicky a hospodářsky odlišitelná. Pojem užití díla je pak třeba vykládat extenzivně...K jiným účelům je objednatel oprávněn dílo užít jen se souhlasem zhotovitele. Je zcela zřejmé, že užití architektonického díla způsobem jeho vložení do základního jmění (kapitálu) společnosti je nutno posuzovat jako použití díla k tzv. jiným účelům, k čemuž by bývalo třeba (speciálního) souhlasu autora“*

⁹¹ dnes licenční smlouvou

Dalším rozhodnutím vztahujícím se k tématu je rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2010, sp. zn. 23 Cdo 5117/2009. V této věci se žalobci domáhali z titulu vad díla (projektové dokumentace pro účely územního řízení), aby jim žalovaná zaplatila částku 188.124,- Kč a nahradila žalobci škodu. Soud jasně vyslovil, že: „*jestliže projektová dokumentace pro územní rozhodnutí nevyhovuje obecným technickým požadavkům na výstavbu, z nichž nebyla stavebním úřadem povolena výjimka, jde o dílo, které má vady.*“

Otázkou vypořádání vzájemných nároků zhotovitele a objednatele při odstoupení od smlouvy o dílo před dokončením díla (projektové dokumentace) se zabýval Nejvyšší soud v usnesení ze dne 16. července 2015, sp. zn. 30 Cdo 2870/2014. Jedná se o známý spor ohledně skleníku „Fata Morgana“ v Praze. Soud v odůvodnění uvádí, že: „*Zákonným důsledkem zrušení smlouvy tedy není vzájemné vrácení plnění, nýbrž vznik práva zhotovitele na zaplacení provedených prací, pokud jejich výsledek nemůže použít jinak, a na náhradu účelně vynaložených nákladů. Z toho plyne, že zhotovitel zásadně nemá právo na zaplacení ceny díla, takže přijal-li z tohoto důvodu zálohově finanční plnění, je povinen je objednateli podle § 451 obč. zák. jako bezdůvodné obohacení - po odečtení ceny prací a účelně vynaložených nákladů – vrátit.*“ Dále soud uvádí: „*oproti nároku žalobkyně na vrácení zaplacených záloh na cenu díla stojí nárok žalovaného na zaplacení poměrné ceny díla, která připadá na práce jím již vykonané a na zaplacení účelně vynaložených nákladů.*“

Děni okolo skleníku Fata Morgana se zabývala i Česká komora architektů s podezřením na porušení autorských práv architekta, kdy konstatovala, že: „*...základní autorský koncept, který byl základem řešení, se zásadně odlišoval od konečné podoby skleníku..., přičemž...autoři prokazatelně neudělili souhlas k nakládání s tímto dílem a k provedení změn v něm*“⁹²

Česká komora architektů se také zabývala ochranou autorských práv v případě přestavby libereckého „pavilonu F“ na golfový klub a přilehlých zahrad na tréninkové odpaliště. Komora jasně vyjádřila, že: „*změna využití stavby a zahrady pro komerční účely nejsou zásahem přiměřeným a nezbytně nutným a nelze je označit ani za technické nebo provozní určení stavby.*“⁹³ Investor pro musí získat souhlas autora se změnou díla.

Jedním z nejvýznamnějších evropských sporů je případ Berlínského hlavního vlakového nádraží, kde objednatel svévolně změnil podobu architektem navržené podoby stavby, když změnil strop na nástupištích z klenutého na rovný. Zemského soudu v Berlíně v rozsudku ze

⁹² PLOS, Jiří. Stanovisko ČKA ve věci porušení autorských práv a profesních práv při realizaci skleníku Fata Morgana v Praze. *Bulletin České komory architektů*, 2005, roč. 12, č. 3, s. 17 - 18

⁹³ PLOS, Jiří. ŠTÍPEK, Jan. Ochrana autorských práv autorizovaných architektů. *Bulletin České komory architektů*, 2003, roč. 10, č. 6, s. 23 - 24

dne 28. 11. 2006, GRUR 2007, 964 rozhodnul, že provedené změny byly zásahem do autorských práv a žalovaný byl povinen přestavět nástupiště podle původních plánů. Tento rozsudek výrazně posiluje postavení architektů a ochranu jejich práva na nedotknutelnost díla.⁹⁴

⁹⁴ BULLINGER, Winfried. Oblast rozporů mezi autorským právem architekta a vlastnickým právem investora. In PRAŽANOVÁ, Markéta (ed). *Autorská práva v architektuře*. Praha : Česká komora architektů, 2009. s. 10

9 Střet zájmu architekta a objednatele či vlastníka – příklady

V této části práce uvedu příklady střetu zájmů architekta (autora) a objednatele či vlastníka, včetně nástinu jejich možného řešení. Uvedu příklad ohledně oprávněnosti dokončit dílo (architektonickou studii) s jiným než původním architektem, a to po zániku smlouvy o dílo a oprávněnosti rozmnožit takové dílo na základě zákonné kvazi licence podle § 61 aut. z. Dále uvedu příklad ohledně oprávněnosti změn dokončené stavby na základě zákonné licence podle § 38d aut. z.

9.1.1 Příklad č. 1

Mezi architektem a objednatelem byla uzavřena smlouva o dílo, na základě které měl architekt pro objednatele vytvořit architektonickou studii rodinného domu (novostavby), která měla být dále, v případě zájmu objednatele, vyprojektována pro účely územního, stavebního a kolaudačního řízení. Ve smlouvě o dílo bylo výslovně uvedeno, že: „účelem této smlouvy o dílo je vytvoření architektonické studie rodinného domu, která má být dále rozmnožena v podobě projektové dokumentace a stavby rodinného domu.“

V průběhu vytváření architektonické studie došlo k takovému rozporu v pohledu architekta a objednatele na podobu architektonického díla, pokud jde o materiálové a vizuální řešení, že následkem bylo ukončení spolupráce. Po vzájemné dohodě o zániku smlouvy o dílo podle § 1981 o. z. objednatel zaplatil architektovi přiměřenou odměnu za dosud odvedenou práci a převzal (ponechal) si rozpracovanou architektonickou studii.

Objednatel poté uzavřel s jiným architektem další smlouvu o dílo, předal mu rozpracovanou architektonickou studii a zadal mu její dokončení podle jeho pokynů. Vzniká tak otázka, zda je objednatel oprávněn nechat třetí osobu (nového architekta) dílo dokončit, zda je nový zhotovitel oprávněn činit v architektonické studii změny, a zda je objednatel oprávněn dílo užít pro účely projektování a rozmnožení díla v podobě stavby.

Vzhledem k postavení architekta, který je najímán objednatelem a jeho činnost je placena z prostředků objednatele, objednatel musí mít zachovanou možnost dokončit svůj investiční záměr v souladu se zásadou ochrany hospodářské investice. Postavení objednatele je silnější a nemůže být „rukojmím“ architekta. Zejména ne v situaci, kdy dojde k zaplacení činnosti vynaložené před zánikem závazku. Architekt má své zájmy hájit skrze výslovná smluvní ujednání ve smlouvě o dílo, která jasně stanovuje podmínky vzájemné spolupráce architekta a objednatele či v dohodě o zániku závazku. Proto, aby mohlo být naplněno právo dílo užít k účelu vyplývajícimu ze smlouvy o dílo, tj. k zbudování rodinného domu podle § 61 aut. z.

musí být objednateli umožněno také dílo (architektonickou studii) dokončit s novým architektem. Jinou situací by bylo, kdyby došlo k ukončení spolupráce bez poskytnutí přiměřené odměny za dosud odvedenou činnost či kdyby bylo výslovně ujednáno, že objednatel není oprávněn dílo jakkoliv užít či nechat dokončit třetí osobou.

V tomto případě lze ovšem uzavřít, že objednatel je oprávněn nechat dílo dokončit i dalšího (nového) architekta. Smyslem a účelem dohody o zániku závazku je zcela zřejmě poskytnutí odměny za dosud odvedenou činnost, výměnou za to, že objednatel bude oprávněn rozpracovanou architektonickou studii dokončit a rozmnožit. Skrze dohodu tak poskytuje původní architekt konkludentně souhlas s dokončením architektonické studie a dále souhlas s tím spojenými zásahy do díla. Původní architekt může v případě potřeby využít svého práva se od díla distancovat podle § 11 odst. 2 aut. z, tak, aby jeho jméno nebylo s dílem nikterak spojováno, čímž je dostatečně chráněná jeho pověst.⁹⁵

Jsem toho názoru, že zájmy architekta musí ustoupit zájmům objednatele. Architekt by nebyl v tomto případě nikterak poškozen, protože získal finanční náhradu za vynaloženou činnost, a má zachováno právo nebýt označen jako autor díla, s jehož podobou či řešením nesouhlasí. Původnímu architektovi tak nehrozí žádná podstatná újma na rozdíl od objednatele, který by v případě opačného závěru zaplatil architektovi za nedokončenou architektonickou studii, kterou by poté nemohl ani dokončit, natož rozmnožit v podobě stavby a naplnit tak svůj investiční záměr postavit rodinný dům. Jednalo by se o nepoměr v ochraně zájmů architekta a objednatele (investora).

Pokud jde o oprávněnost tvůrčích zásahů do díla novým architektem, tak ty jsou v zásadě neoprávněné. Se změnami musí původní architekt vždy souhlasit podle § 11 odst. 3 aut. z. Tento souhlas se změnami, jak je již výše uvedeno, lze ovšem dovodit z dohody o zániku závazku (smlouvy o dílo) a není tak dotčeno osobností právo původního architekta na nedotknutelnost díla. Původní architekt si mohl svobodně zvolit možnost odstoupení od smlouvy bez nároku na zaplacení dosavadní činnosti nebo uzavřít s objednatelem dohodu o zániku závazku, s kterou jsou ale zcela logicky a přiměřeně spojené tyto pro něj negativní následky. Objednatel, potažmo nový architekt, má právo činit změny architektonické studie na základě poskytnutého souhlasu se změnami díla, který vyplývá z dohody o zániku závazku.⁹⁶

⁹⁵ pozn. mezi autorizovanými architekty je nezbytné respektovat stavovské předpisy, zejména se musí nově nastupující architekt dotázat původního architekta, zda jsou mezi ním a objednatelem vypořádány vzájemné nároky a zda souhlasí se zpracováním díla podle § 26 odst. 3 profesního a etického řádu České komory architektů.

⁹⁶ V případě odstoupení od smlouvy by takový závěr ohledně oprávněnosti změn nepřípadal v úvahu a původní architekt by musel výslovně udělit souhlas se změnami díla.

Podle § 61 aut. z. je objednatel oprávněn užít dílo k účelu vyplývajícimu ze smlouvy o dílo, a to i v případě, že smlouva dohodou sice následně zanikla, ale objednatel za odvedenou činnost zaplatil zhotoviteli přiměřenou odměnu. Ze smlouvy o dílo, na jejíž základě architektonická studie vznikla, jasně vyplývá, že jejím účelem je vytvoření architektonické studie rodinného domu, která má být dále rozmnožena v podobě projektové dokumentace a stavby domu. Objednateli tak vznikla zákonná kvazi licence užít (rozmnožit) architektonickou studii, i když smlouva o dílo jako taková následně zanikla. Architektonická studie bez možnosti užití by byla objednateli k ničemu. Objednatel skrze rozmnožení díla naplňuje svůj investiční záměr a jedná zcela po právu.

9.1.2 Příklad č. 2

Architekt vytvořil architektonické dílo - architektonickou studii včetně kompletní projektové dokumentace kancelářské budovy na základě smlouvy o dílo. Toto architektonické dílo bylo rozmnoženo v podobě dokončené stavby a řádně kolaudováno. V průběhu času (po 25 letech) od dokončení stavby vyvstala na straně nového vlastníka stavby potřeba dílo rekonstruovat, neboť stavba po technické a funkční stránce neodpovídala ani potřebám tohoto vlastníka, ani doby.

Vlastník stavby navrhoval provést zateplení budovy, výměnu dřevěných oken za plastové, přebudování některých příček uvnitř stavby, snížení stropů, do nichž měla být zabudována vzduchotechnika s umístěním masivních vývodů na plochou střechu a zbudování nového výtahu jeho přistavením vně budovy.

Pro provedení těchto změn se rozhodnul vlastník stavby využít zákonné licence podle § 38d aut. z., která umožňuje navrhnout a provést změny dokončené stavby v míře nezbytně nutné při zachování hodnoty díla. O svém záměru provést změny stavby vlastník původního architekta neinformoval s tím, že to není opodstatněné významem stavby.

Architekt se o prováděných změnách stavby dozvěděl až během jejich realizování a uplatnil u vlastníka stavby své právo na autorských dohled ve smyslu § 11 odst. 3 aut. z., přičemž požadoval předání veškeré dokumentace ohledně prováděných změn stavby. Tyto změny posoudil jako neoprávněné, neboť má za to, že nejsou změnami nezbytnými, které nezachovávají architektonickou hodnotu díla. Architekt podotýká, že nižší energetické náročnosti stavby lze dosáhnout méně invazivními způsoby než polystyrenovým zateplením a instalací plastových oken. Snížení stropů zase výrazně snižuje pocit prostornosti uvnitř stavby. Přebudování vnitřních příček narušuje původní řešení do té míry, že dochází k celkovému přebudování interiéru, které narušuje hodnotu díla. Architekt uvádí, že ačkoliv si je vědom

potřebnosti zbudování výtahu, tak zamýšlené řešení nezachovává hodnotu díla a to zejména proto, že je poměrně zásadním způsobem narušena vnější podoba stavby, která je vyjádřením architektonického díla. Dále tím, že došlo k umístění masivních vývodů vzduchotechniky na střechu stavby, které jsou viditelné z ulice, je rovněž významně narušena hodnota díla. Nic přitom nebrání tomu, aby bylo zvoleno takové řešení, které vývody na střeše skryje.

Lze uzavřít, že navrhované změny jsou neoprávněné, protože zcela zřejmě nejsou nezbytně nutné a nezachovávají hodnotu díla. V tomto případě se jedná o celkovou a rozsáhlou rekonstrukci, která nespadá pod zákonnou licenci podle § 38d aut. z. Není nikterak zpochybňována její potřeba a vhodnost, nelze ovšem takto zásadním způsobem měnit stavbu, která je vyjádřením architektonického díla chráněného autorským právem, a to bez svolení autora. Skutečnost, že stavba již technicky a funkčně neodpovídá potřebám doby a vyžaduje rekonstrukci, neznamená, že lze v tomto směru činit jakékoliv změny. Vlastník stavby měl o plánovaných změnách informovat původního architekta a spolu s ním vytvořit návrh rekonstrukce, který bude hodnotu díla zachovávat.

10 Závěr

V práci jsem se zabíral otázkami spojenými s autorskými a závazkovými právy k stavebním architektonickým dílům vytvářeným na objednávku. Ověřoval jsem, zda platná právní úprava autorských a závazkových práv v České republice poskytuje dostatečnou ochranu zájmům architekta i objednatele (investora). A dále zda současná praxe v oblasti architektonické tvorby nevyžaduje legislativní změny.

Podal jsem základní výklad o tom, co je architektura jako umění a jaký je její vztah k právu. Uvedl jsem, že architektura je uměním stavět a má vyvolávat emoce, dojmy a tvořit přidanou hodnotu. Jejím zásadním rysem je trojrozměrnost a práce s prostorem. Poukázal jsem na skutečnost, že možné nepochopení autorských práv k architektonickým dílům vychází ze skutečnosti, že objednatelé a právníci až příliš usilují o prosazení zájmu na zachování co největší užitné hodnoty stavby a není jim po vůli autorskoprávní omezení, které ve své podstatě chrání vnitřní přidanou hodnotu architektonickou, která v mnohých případech může být hodnotnější než materiální hodnota stavby. Poukázal jsem na potřebu vystupovat v právních vztazích odpovědně a vstřícně stejně, jako je tomu v jiných mezilidských vztazích. Nehledět jen svých práv, ale uvědomit si i své povinnosti. Jedno bez druhého nedává smysl.

Pro lepší orientaci v problematice jsem zpracoval přehled právní úpravy vztahující se k tématu práce. Podobného rázu je obecné pojednání o autorském právu, jakožto základní teoretický popis právní úpravy autorských práv aplikovaný dále na problematiku stavebních architektonických děl. Za stavební architektonické dílo považuji každý dílčí výsledek (výtvar) jedinečné tvůrčí činnosti architekta (autora), která předchází zhotovení stavby a zároveň naplňuje pojmové znaky autorského díla. Může se například jednat o náčrt, skicu, model, architektonickou studii, projektovou dokumentaci a další. Vyjádřil jsem názor, že původní architektonické dílo je výsledek té jedinečné činnosti architekta, která je v celém procesu směřujícím ke zbudování stavby učiněna jako první. Původním je to dílo, které vyjadřuje prvně hlavní myšlenku díla a obsahuje v nejvyšší míře osobní tvůrčí přínos autora. Poukázal jsem na skutečnost, že v procesu stavění může vzniknout několik architektonických děl, která jsou vůči sobě ve vztahu původnosti a odvozenosti. Vzhledem ke složitosti procesu stavění a možným autorskoprávními sporům jsem doporučil realizovat celý investiční záměr s jedním architektem, respektive ateliérem. Tento postup značně snižuje rizikovost objednatelovy investice. Kapitulu věnovanou autorským právům jsem uzavřel konstatováním, že autorem architektonického díla vytvářeného na objednávku může být kdokoli, a jedinou výjimkou

spojenou se skutečností vzniku díla v režimu zakázky je omezení výkonu majetkového práva autora skrze zákonnou kvazi licenci podle § 61 aut. z.

V kapitole věnované smlouvě o dílo a právní skutečnosti vzniku díla jsem kromě podstatných náležitostí smlouvy o dílo uvedl doporučená ujednání, kterým by architekt a objednatel měli věnovat pozornost při uzavírání smlouvy. Mimo jiné aby výslovně a detailně upravili účel smlouvy, na nějž je poté navázaná zákonná kvazi licence.

Dále v části věnované licencím jsem analyzoval otázku omezení výkonu autorských práv a následně podrobně analyzoval jednotlivé licence, které vzhledem k zvolenému tématu připadají v úvahu. Věnoval jsem se jak zákonné kvazi licenci podle § 61 aut. z., tak i zákonné licenci podle § 38d aut. z. a rovněž licenci smluvní.

Uvedl jsem judikaturu a v praxi řešené spory, kterých ovšem není mnoho. Práci jsem v poslední kapitole doplnil o příklady, které mohou v praxi nastat, a nastínil jsem jejich možné řešení.

Ze zjištěných skutečností došlo k ověření hypotézy, že platná právní úprava autorských a závazkových práv k stavebním architektonickým dílům vytvářeným na objednávku v České republice poskytuje dostatečnou ochranu zájmům architekta i objednatele (investora). A že současná praxe v oblasti architektonické tvorby nevyžaduje zásadní legislativní změny.

Dospěl jsem také ke zjištění, že ačkoliv spory ohledně autorských práv v praxi existují, tak nejsou příliš řešeny soudy a to z důvody rezignace ze strany architektů, kteří případnou při s klientem raději vzdají. Možnou výzvou do budoucna je, aby architekti svá práva vymáhali. Právní úprava jím v tomto překážkou není, protože dává jasnou odpověď, kde jsou hranice oprávněného užití díla či oprávněných změn díla. Problematické je spíše nízké právní povědomí a ochota práva vymáhat. Dokud se v tomto situace nezmění, tak jen těžko dojde k větší kultivaci jednání autorů a objednatelů (investorů) v tomto oboru lidské činnosti.

11 Bibliografie

Monografie:

1. BEJČEK, Josef, ŠILHÁN, Josef a kol. *Obchodní smlouvy – závazky v podnikání*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 507 s.
2. DUDÁK, Vladislav, POŠVA, Rudolf, NEŠKUDLA, Bořek. *Encyklopedie světové architektury – od menhiru k dekonstruktivismus*. Díl. 1, A – K. 1. vydání. Praha: nakladatelství Miloš Uhlíř – Baset, 2000, 534 s.
3. KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia s. r. o., 2003, 232 s.
4. PRCHAL, Petr. *Zakázková autorská díla z pohledu práva závazkového a autorského*. 1. vydání. Praha : Linde Praha, 2013, 147 s.
5. SMEJKAL, Vladimír. *Ochrana autorských práv u děl architektonických a urbanistických*, 1. vydání, Praha: ČKAIT, 2013, 94 s.
6. SYROVÝ, Bohuslav a kol. *Architektura – svědectví dob*. 1. vydání. Praha: STNL – nakladatelství technické literatury, 1974, 447 s.
7. TELEC, Ivo. *Pojmové znaky duševního vlastnictví*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 164 s.
8. TŮMA, Pavel. *Smluvní licence v autorském právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 167 s.
9. VITRUVIUS. *Deset knih o architektuře*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1979, 430 s.
10. ZEVI, Bruno. *Jak se dívat na architekturu*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1966, 163 s.

Odborné články:

11. FALTUSOVÁ, Eva. Stanovisko České komory architektů k licenčním ujednáním ve smlouvách o dílo. *Bulletin České komory architektů*, 2015, roč. 22, č. 4, 28 - 29 s.
12. KADLEC, Jiří. Poznámky a výhrady k uzavírání smluv na zhotovení projektové dokumentace. *Bulletin České komory architektů*, 2008, roč. 15, č. 4, 36 s.
13. PLOS, Jiří. Autorská práva – urbanistická studie. *Bulletin České komory architektů*, 2007, roč. 14, č. 4, 41 - 42 s.

14. PLOS, Jiří. ŠTÍPEK, Jan. Ochrana autorských práv autorizovaných architektů. *Bulletin České komory architektů*, 2003, roč. 10, č. 6, 23 – 24 s.
15. PLOS, Jiří. Stanovisko ČKA ve věci porušení autorských práv a profesních práv při realizaci skleníku Fata Morgana v Praze. *Bulletin České komory architektů*, 2005, roč. 12, č. 3, 17 – 18 s.
16. PLOS, Jiří. Způsob určení výše honoráře, *Bulletin České komory architektů*, 2009, roč. 16, č. 4, 40 – 41 s.
17. RYBKOVÁ, Daniela. Smlouva o dílo podle nového občanského zákoníku. *Bulletin České komory architektů*, 2014, roč. 21, č. 1, 17 - 18 s.
18. TELEC, Ivo. Duševní vlastnictví a jeho vliv na věc v právním smyslu. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 12, 444 - 450 s.
19. TELEC, Ivo. Lidská práva a duševní vlastnictví. *Právní rozhledy*, 2002, roč. 10, č. 3, 120 - 126 s.
20. TELEC, Ivo. Souhlas, nebo licenční závazek?. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 13 - 14, 457 – 462 s.
21. TELEC, Ivo. Zakázková díla architektonická, *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 19, 681 - 689 s.

Sborníky:

22. BULLINGER, Winfried. Oblast rozporů mezi autorským právem architekta a vlastnickým právem investora. In PRAŽANOVÁ, Markéta (ed). *Autorská práva v architektuře*. Praha : Česká komora architektů, 2009. 9 - 10 s.
23. SAPÁK, Jan. Fáze projektové činnosti architekta a autorské právo. In PRAŽANOVÁ, Markéta (ed). *Autorská práva v architektuře*. Praha : Česká komora architektů, 2009. 16 - 18 s.

Internetové zdroje:

24. KADLEC, Jiří. *Zadavatelé nutí architekty vzdát se autorských práv* [online]. cka.cz, 13. 08. 2014 [cit. 07. 01. 2016]. Dostupné na <https://www.cka.cz/cs/pro-architekty/legislativa/komentare-k-legislative/ap_uziti_projektu>

Judikatura:

25. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. března 2007, sp. zn. 32 Odo 1403/2005
26. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2010, sp. zn. 23 Cdo 5117/2009

27. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. listopadu 2013, sp. zn. 30 Cdo 1060/2013
28. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. února 2015, sp. zn. 30 Cdo 2789/2013
29. Rozsudek Zemského soudu v Berlíně ze dne 28. 11. 2006, GRUR 2007, 964

Komentované znění právních předpisů:

30. HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI - Závazkové právo - zvláštní část II (§2055 – 3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 2072 s.
31. KNAP, Karel. *Autorský zákon a předpisy související*. 4. vydání. Praha: Linde – Právnické a ekonomické nakladatelství, 351 s.
32. KŘÍŽ, Jan, HOLCOVÁ, Irena, KORDAČ, Jiří, KŘEŠŤANOVÁ, Veronika. *Autorský zákon – komentář a předpisy související*. 2. vydání. Praha: Linde a. s., 2005, 792 s.
33. ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník – komentář*. 12. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1375 s.
34. ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník – komentář – Svazek V*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1700 s.
35. ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník – komentář – Svazek VI*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1516 s.
36. TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon*, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, 989 s.

Právní předpisy:

37. zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů
38. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
39. Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů
40. zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů
41. zákon č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, ve znění pozdějších předpisů
42. zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
43. Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

12 Shrnutí

Práce se věnuje problematice autorských a závazkových práv k stavebním architektonickým dílům vytvářeným na objednávku.

Práce rozebírá vztah architektury a práva. Podává přehled právní úpravy a obecný úvod do problematiky autorských práv v architektuře. Věnuje se otázkám vzniku architektonického díla a jeho druhům. Podává informace o autorství. Podrobně analyzuje skutečnost vzniku díla ze smlouvy o dílo a uvádí ujednání, která by ve smlouvě o dílo neměly chybět. Rozebírá otázky poskytování licencí a práva dílo užít či změnit. Práce je doplněna o příklady, judikaturu a v praxi řešené spory.

V závěrečné kapitole je ověřena hypotéza, že současná právní úprava odpovídá potřebám architekta a objednatele stavebního architektonického díla vytvářeného na objednávku a že jejich vzájemná práva a povinnosti jsou nastaveny přiměřeně tak, aby objednatel byl schopen realizovat svůj investiční záměr a naopak, aby zůstala zachována autorská práva architekta k jeho výtvoru. Právní úprava nevyžaduje zásadní legislativní změny.

13 Summary

This thesis is focused on the issues of authorship and obligation rights to an architecture works created on an order. The main tested hypothesis is whether the valid legislation regulating authorship and obligation rights in the Czech Republic provides sufficient protection of the author's and investor's interests to the architectonic piece of work. And whether a current practise in the architecture do not need some legislation changes.

The thesis analyses the relation between architecture and law. It gives a summary of concerned legislation and general introduction to the problematic of authorship rights in architecture. The thesis is handling with creation of architectonic work and defines their possible types. There are information concerning authorship of the work and as well there is detailed analyse of a contract for work on which bases is the piece of work created. There are also recommendations how to arrange mutual rights and duties between the architect and his client.

Next part is about licence providing the architectonic work and about the right to use and change appearance of the architectonic work. There is a list of a case law as well.

In the last chapter is verified the hypothesis, that current legislation corresponds to a needs of architects and investors. The rights and duties between them are settled proportionally and enables the client to finish his investing plan and as well as enables the architect to protect his interests.

14 Seznam klíčových slov

autorské právo, stavební architektura, architektonické dílo, závazková práva, smlouva o dílo, licence, objednávka

15 List of key words

copyright, architecture, architectonic work, obligation rights, contract for work, licence, order